دیدار لەگەڵ سامان کەریم وەرگێڕی کارەکانی (ئورهان پاموك)

سامان کەریم:
"پامۆك پێی وتم بە شانازییەوە دێم بۆ سلێمانی و زۆر ئارەزوو دەکەم بیبینم"...

لە دونیای موزیکەوە بۆ (وەرگێڕان)ی ئەدەبی، پیاوێك هێمن و ئارام وەك نۆتەو ئاوازی ژێی گیتارەکەی، ئەو ساڵانێکە ئارەزووی ئەدەبی تورکی دەکات، ئێستا وەك وەرگێڕی کارەکانی (ئورهان پاموك) دەناسرێت، بێگومان ئەو پیاوە (سامان کەریم)ە، من بۆ زیاتر ئاشنابوون بە یەکترناسینی ئەو (پاموك) ئەم دیدارەم لەگەڵدا سازدا.

سازدانی شاخەوان سدیق
....

پ1/ لە دونیادا وەرگێڕان وەك هەمووکارێکی دیکە پیشەیە، واتە ئەوکەسانەی کە کاری وەرگێڕان دەکەن کە سانی تایبەتمەندن لەو بوارەداو شارەزایی بنەماو یاساکانی وەرگێڕانن، چۆن بوو ئەوە کە خۆتان موزیك سیانن بیرتان لەکاری وەرگێڕانکردەوە؟ ئەم هەستە هەستکردن بوو بە پێویستی کارێکە بۆ کتێبخانەی کوردی یان تەنها حەزی تایبەتی خۆتان بوو؟

سامان کەریم/ پێشەکی دەمەوێت ئەوە بڵێم کە بواری وەرگێڕان وەک بواری موزیک تەنها خەون و حەزێکی تایبەتی خۆمە. وەک شارەزایی لە بواری وەرگێڕانیشدا، زۆر نمونە هەیە کە کەسێک هەم مۆسیقی بێت هەم وەرگێڕ یاخود لەگەڵ ئەوەدا کە ئەکتەری سینەما، شانۆیە نووسەرو وەرگێڕیشە، هەتا بە نیسبەت پاموکیشەوە کاتێک زانی موزیسیانم زۆری پێخۆشبوو. پێدەچێت ئەمە لە ووڵاتی ئێمەدا کەمێک نامۆ بێت هەر وەک چۆن هەمووشتێک بە نامۆ دەبینرێت، بەڵام بۆ تێڕوانینی من موسیقییەک دەبێت ئاگاداری ئەدەبیاتی دنیا بێت، نووسەرێک دەبێت ئاگاداری ئۆپێرا، ستایلەکانی موزیک، سینەما، شانۆ، بواری وێنەکێشان، پەیکەرتاشی بێت. بۆ دڵنیایی ئەمە بە پێچەوانەشەوە بۆ

وێنەکێشێک یاخود سینەما کارێک هتد… دەبێت بەو شێوەیە بێت، هیچ نەبێت تێڕوانینی من بەوشێوەیەیە. هۆکاری ئەمە بە نیسبەت منەوە دوو خاڵە، یەکەمیان بوارەکەی خۆتی پێ دەوڵەمەند دەکەیت. دووەمیشیان کە زۆر گرنگە، مرۆڤ تاچەندە لە توانایدا بێت دەبێت خۆی دەوڵەمەند بکات بە ئەوەی زیاتر ژیان بەڕوونی ببینێت. ئەمە جگە لەوەی کە لە سەردەمی ژیانکردنمدا لە ئیستانبوڵ بە نمونە هەندێک کاری ئەغوز ئاتای، جەمال سورەییا، جان یوجەلم دەخوێندەوە وەریانگێڕابوون، لە کاتێکدا کە خۆیان هەم نووسەر، هەم شاعیر هەم وەرگێڕێکی باشیشن، چەند سەرچاوەیەکیشیان هەیە لە بارەی بواری وەرگێڕانەوە، کە سەرنجیان ڕاکێشابووم. یاخود نەرقالی نووسەر، شاعیری فەڕەنسی کە لە خۆیدا وێنەکیشیش بووە.

پ2/ ئێستا لەکوردستان لێشاوی وەرگێڕان هەیە، بەجۆرێك هەرکەس کەمێك لە زمانێك دەزانێت دەست بەو پرۆسەیە دەکات بێ سانسۆر، تا چەند پێتان وایە بۆ وەرگێڕان پێویستە کەسی وەرگێڕ شارەزایی باشی وردەکاری هەردوو زمانی نوسراو وەرگێڕدراوبێت؟ وەرگێڕانی حرفی چ جیاوازیەکی لەگەڵ وەرگێڕانی گشتیدا هەیە؟

سامان کەریم / لە هەموو بوارێکدا کاری باش، جوان خۆی پیشان دەدات. بە تێڕوانینی من ئەگەر کەسێک لەهەردوو زمانەکەدا توانایەکی باشی نەبێت دەکەوێتە ناو گرێکوێرەیەک، گێژاوەکەوە کە نەک پاش زەمانێکیتر بەڵکو هەر لە ساتی وەرگێڕانییەوە هەست بە قورساییەک دەکات کە نایتوانێت. لەبەر ئەوە مرۆڤ بۆ گشتی لەهەموو بوارێکدا دەبێت بزانێت چی دەکات، چۆن دەیکات، ئەنجامیشی چی دەبێت. بەدەر لەوەش من دڵخۆشم کە کارەکانم ناوەندی ئەندێشە چاپ، بڵاویان دەکاتەوە چونکە هەم بەڕێز هەژار مەجید خوێنەرێکی زۆر باشە، هەم ستافێکی زۆر باشیان هەیە کە جێی متمانەن. لەرەوە سوپاسی ناوەندی ئەندێشە دەکەم. سەرەڕای ئەمانەش خوێنەری باش دەتوانێت بڕیار لەسەر باشی، جوانی کاری ئەدەبی بدات.

پ3/ دەڵێن وەرگێڕان “دوبارە نوسینەوەی دەقە لە لایان کەسی وەرگێڕەوە” یان ” وەرگێڕ، نوسەری دووەمی دەقە” ئەمە تا چەند ڕاستە، بۆ وەرگێڕان تا چەند کەسی وەرگێڕ ئازادە لە دوبارە بنیاتنانەوەو داڕشتنەوەی زمانی ڕۆمانەکە، یان بە پێچەوانەوە دەبێت کەسی وەرگێڕ پابەندبێت بە ناوەرۆك و زمانی ڕۆمانەکەوە وەك خۆی؟

سامان کەریم / دەبێت وەرگێڕ هەم پابەندبێت بە ناوەرۆکی

ڕۆمانەکەوە هەم ئازاد بێت لە چۆنێتی نووسینەوەی دەقەکەدا، چونکە وەرگێڕ شتێکی نوێ نانووسێت، بەڵکو وەریدەگێڕێت. لەگەڵ ئەوەشدا بیرفراوانی، زانیاری، تێڕوانینی وەرگێڕ گرنگە. وەک جەمال سوورەییا دەڵێت" وەرگێڕان پێویستی بە کۆمەڵێک یاسای تایبەت، ئامادەکاریی تایبەت هەیە. بەڵام وەرگێڕان لە بنچینەدا کاری "نووسینە". لە بارەی وەرگێڕانەوە زۆر تێڕوانین هەیە، بەڵام من وەک خۆم گرنگی بە دوو لایەن دەدەم، لایەنێکیان هەستکردنمە بە هەست و تێڕوانینی نووسەر لە دەقەکەدا، لایەنەکەی تریشیان ئەوەیە کە هەوڵ دەدەم بە زمانی شیریم هەست و پەیامی نووسەر وەک خۆی بە چێژ، سەلیقەی ئەندازیارێکی بەتواناوە ووشەکان، ڕستەکان، پەڕەگرافەکان سەر لەنوێ بنووسمەوە. لە هەمووشی گرنگتر ئەو واتا، هەستەی کە نووسەر لە پشتی نووسراوەکەیەوە مەبەستێتی بتوانرێت وەک دەقە ڕاستەقینەکەی هەستی پێبکرێت.

پ4/ ئەدەبی تورکی ئەدەبێکی گەورەو فراوان و جدیە، بەڵام لای ئێمە تەنها چەند کەسێکی کەم لە ئەدیبانی تورك ناسراون، تۆ بۆ لەناو ئەو ئەدیبانەدا دەستت بۆ (پاموك) برد؟ ئەوەی لە ئەدەبیاتی پاموکدا سەرنجی تۆی ڕاکێشاوە لە سەرەتاوە تا ئێستا چییە؟

سامان کەریم/ نزیکەی بیست ساڵ لە تورکیا، لەشاری ئیستانبوڵ، سەردەمێکیش لە عەنقەرە ژیام. ئەدەبیاتی تورکی بەڕاستی زۆر قوڵە، تاکو ئێستاش لە گۆشەکردندایە. نەک پاموک بگرە زۆرێک لە شاکاری نووسەرەکانی تورکیام خوێندەتەوە، سەرنجیان ڕاکێشاووم، بەڵام بەلای منەوە پاموک جیاوازترە لە نووسەرەکانی تر، ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە پاموک هەر لە سەردەمی منداڵییەوە خوێنەرێکی زۆر باشبووە، لەگەڵ ئەوەشدا زۆر بە قووڵی سەرقاڵی تێگەیشتنی نووسەرەکانی پێش خۆی، سەردەمی خۆی بووە بە نمونە یەحیا کەمال، ئەحمەد حەمدی تانپنار، ئۆغوز ئاتای، ئەحمەد ڕاسیم هتد... واتە شارەزایەیەکی باشی هەیە هەم لە مێژووی ئەدەبیاتی ڕۆژئاوادا هەم لە مێژووی ئەدەبیاتی تورکیدا بە تایبەت و ڕۆژهەڵات بە گشتی، ئەمەش وایکردووە کە پاموک بەشایی ناو ئەم دوو ئەدەبیاتە بدۆزێتەوە، بە شێوازێکی نوێ بنووسێت. بۆچی دەستم بۆ پاموک برد؟ لەسەر داخوازی بەڕێوەبەری ناوەندیی ئەندێشە بەڕێز هەژار مەجید، داوای لێکردم کە کارەکانی پاموک وەربگێڕم، بە دەنیایی وەک بەڵێی بە ماوەی بیست ساڵ یەکتر بناسین، ڕێک داوای کارێکی لێکردم کە زۆر لە زووەوە بیرم لێکردبووەوە. ژیانە!

پ5/ خوێنەرانی بەرهەمەکانی پاموك باس لە چیرۆکی چڕو زمانی قورس و

فەزای ئاڵۆزو لە بەرھەمەکانی پاموکدا دەکەن، تا چەند ئەمە ڕاستە؟ ئایا بە وەرگێڕان و گواستنەوەی ئەم ئاڵۆزیانە کارەکە ھەندێی تر بۆ تۆ قورستر ناکات؟
سامان کەریم / کارەکانی پاموک لە چەند خاڵێکدا ھاوبەشن، بۆنمونە لە باسکردنی مێژووی ھەرشتێک بێت لە کارەکانیدا واتە بەردەوام لە ناو گێڕانەوەکانیدا تیشک دەخاتە سەر مێژووی ھەندێک بابەت، بەڵێ لە تورکیاش باس دەکرێت کە کەمێک ئاڵۆزە، بەڵام بە نیسبەت منەوە ئەوە ئاڵۆزیی نییە، بەڵکو دەبێت زۆر بە سەلیقەوە کارەکانی بخوێنرێتەوە، چونکە لە کارەکانی پاموکدا، لە گێڕانەوەکانیدا ھارمۆنییەتێکی زۆر بەھێز ھەیە. دەمەوێت لە سەر بواری موزیک نمونەیەک بدەم کە گونجاوبێت بۆ زیاتر تێگەیشتن لەم بابەتە: ئەو موزیکانەی لە ڕۆژھەڵاتدا پەسەند دەکرێت و ئاسانن بۆ گوێگرتن، ئەگەر لێیان ووردببیتەوە ھارمۆنییەتێکی بەھێزیان تێدا نییە، واتە یەک میلۆدی یاخود لە دوو میلۆدی تێپەڕ نابن. بەڵام کە گوێ لە کارێکی بیتھۆڤن، ڤاگنەر یاخود باخ دەگریت ئەمەندە ھارمۆنییەتێکی بەھێزیان تێدایە کە بەڕاستی پێویست دەکات ھەم زانیارییەکی باشت ھەبێت لە بارەی چۆنییەتی گوێگرتنەوە ھەم سەلیقەیەکی زۆریشت ھەبێت، ئینجا دەتوانی چێژێکی پێویست وەربگریت. بە دڵنیایی ئەمە دوای ئەوەی کە کارەکە وەرگێڕانێکی باشی بۆ کرابێت. دەتوانین ئەم نمونەیە بچوێنین لەو کارە ئەدەبییانەی کە پێیدەڵێن سادە، لەگەڵ ئەو کارانەدا کە پێی دەووترێت ئاڵۆز. دەتوانم وەک نمونەی کارەکانی پاموکیش ئیشارەت بە جەودەت بەگ و کوڕەکانی بدەم کە ڕۆمانێکی کلاسیکە تا ڕادەیەک سادەیە، بەڵام ماڵی بێدەنگ، بە تایبەتی کتێبی ڕەش بەبەراورد لەگەڵ جەودەت بەگ و کوڕەکانیدا ئاڵۆزە، ئەمەش پەیوەندی بەوەوە ھەیە کە ماڵی بێدەنگ کتێبێکی پۆست مۆدێرنە، کتێبی ڕەشیش وەک پاموک خۆی دەڵێت ھەر نەک پۆست مۆدێرن بەڵکو دادائیستییە. لەبەر ئەوە لە وەرگێڕانی کارەکانی پاموکدا ئەوەندە ھەست بەو قورسییە ناکەم کە باسی لێوە دەکرێت، چونکە ئەو گۆشەی تێڕوانینەم دۆزیوەتەوە کە پێویستە بۆ تێگەیشتنی کارەکانی پاموک.

پ6/ سەرەتای کاری وەرگێڕانت بە پاموك دەستی پێکردوو لە ئێستادا دەست بە ھەندێك نوسەر تر بردوە بۆ نمونە(کامۆ) ئەم گۆڕانکاریە بەردەوام دەبێت و بەنیازی بەرھەمی نوسەرانی تریش وەرگێڕی؟ یان تەنھا لە پاموکدا دەوەستیت؟
سامان کەریم / لە وەرگێڕانی کارەکانی پاموک بەردەوام دەبم. لەم بارەیەوە دەمەوێت باس لە دوو چیرۆکی پچوکی ژیانی تایبەتی، بواری

وەرگێڕانم بکەم: سەردەمێک لەگەڵ ئەوەدا کە لە ئیستانبوڵ سەرقاڵی هەم لە ژیاندا مانەوە هەم خوێندن بووم لە بواری موزیکدا، سەرقاڵی خوێندنەوەی ئەدەبیاتی ڕۆژ ئاوا بە گشتی، بەتایبەتی تورکی بووم. زۆر کات لەگەڵ (دیلەک)ی هاوسەرمدا کە ئەو کات خۆشەویستم بوو، پێکەوە کتێبمان دەخوێندەوە (دیلەک خوێنەرێکی باشی کارەکانی پاموکە) لەو ساتانەدا کە باسمان لە خەیاڵی ئەوە دەکرد ڕۆژێک بێینەوە بۆ سلێمانی بەردەوامی بە کاری سەما، موزیکی فلامێنکۆ بدەین، فێرگەیەکیش دابمەزرێنین، زۆر جار بە دیلەکم دەووت "زۆر ئارەزووە دەکەم لە سلێمانی ژیانێکی سادە دەست پێبکەین، زیاد لە کارکردنمان لە بواری موزیک و سەمادا، لە ژوورێکی پچووکدا، لە ناو قەرییەکی ڕۆشبووەوەدا چا بخۆینەوە، بەڵام لەلایەکیشەوە لە بەر ڕوناکی گڵۆپێکی کزدا سەرقاڵی وەرگێڕانی ئەم شاکارانە بم کە بە تورکی دەیانخوێنمەوە، بەلامەوە پەسەندن". دوای هاتنەوەم کتێبی "ئەزموونەکانی" کامەم گرتە دەست، وەرمگێڕا. ڕاستییەکەی هیچ بە نیازی چاپکردن وەرمنەگێڕا، بە نیازی چاپکردنیش دەستم نەکردووە بە وەرگێڕان. بەڵام بیرم کردبووەوە دوای تەواوبوونی هەموو کتێبەک، خۆم نزیکەی سەد یاخود دوو سەد دانە کۆپی بکەم، بەرگەکانیان کاغەزی ڕەنگاو ڕەنگ بێت، لە چەند گۆشەیەکی گەڕەکەکانی شاری سلێمانیدا بە نمونە بەر دەرکی سەرا، سەهۆڵەکە، تووی مەلیک هتد… چەند دانەیەک دابنێم لە سەر شۆستەکان، هیچ نەبێت گەنجەکان کەمێک تووشی مەراق بکەم بە ئەوەی کتێبەکە هەڵبگرن بیخوێننەوە، هەر لە بەر ئەو هۆیەش بەرگەکانیانم ڕەنگاو ڕەنگ دەکرد. (چیرۆکی یەکەم)
دووەم چیرۆکم: دوای هاتنەوەم بۆ سلێمانی بە چەند مانگێک، ڕۆژێک لە ناوەندی ئەندێشە سیمینارێکی هەم تیۆری هەم پڕاتیکیمدا لە بواری ستایلی فلامێنکۆدا، بەڵام تیشکم خستە سەر زۆرێک لە بوارەکانی ژیان. دوای سیمانارەکە بەڕێز هەژار مەجید سەردانی کردم لە کافیتریای ئەندێشە، بە گوێچکەمدا چرپاندی ووتی "نازانم بۆچی تا کۆتا سات لە سیمینارەکەتدا دانیشتم، گوێم لێگرتیت" دواتر جێیهێشتم. (بە دڵنیایی تازە هاتبوومەوە، ئەو ڕۆژەش بەڕێز هەژار مەجیدم بینیبوو، ناسیبووم) پاش سێ ڕۆژ سەردانی ئەندێشەم کرد، بەڕێز هەژار مەجید یەکسەر بە جۆشوخرۆشەوە هات بۆ لام هەواڵی پرسیم، ووتی سامان دەمەوێت شتێکت پێ بڵێم "تۆ دەبێت وەرگێڕ بیت". بە دڵنیایی زۆرم پێخۆشبوو، لە وەڵامدا پێم ووت "کە دەڵێیت من وەرناگێڕم" چونکە ئەو کاتە من وەرگێڕانی کتێبی ئەزموونەکانم تەواوکردبوو.
جوانی، خۆشی ژیان لەوەدایە کە سەیرە.
داوای وەرگێڕانی کارەکانی پاموکی لەکردم، ئەمەم زۆر پێخۆشبوو،

چونکە چەندەها سالەبوو کارەکانی پاموکم دەخوێندەوە بۆ ئەوەی بتوانم لە هەموو لایەنەکی تورکیا بگەم. دەبوایە ئەزموونەکان چاپ ببوایە، لەسەر بڕیاری من دوامان خست، ماڵی بەدەنگی پاموکم وەرگێڕا، چاپ بوو، بە دوایدا ژنە قژسوورەکە کە لە ماوەیەکی کەمدا چاپی یەکەمی تەواوبوو، چاپی دووەمی بڵاوبووەوە، سەمەرەیەک لە سەرمدا، من درەختەکم، ئێستاش کتێبی ئیستانبوڵم بە دەستەوەیە کە گەیشتوومەتە قۆناغی کۆتایی. لە ماوەی وەرگێڕانی کارەکانی پاموکدا چەند جارێک بەسەر ئەزموونەکاندا چووەمەوە تاکو هێنامانە بارێک کە ئیتر بڕیین بەوەی ئەم کتێبە دەبێت چاپ بکرێت.

پ7/ دەوترێت "نوسەری ڕاستەقینە ئەوەیە کە خۆی لە نوسینەکانی بچێت" تۆ چەند جارێك پاموکت دیوەو لەگەڵی دانیشتویت و گفتوگۆتان کردوە، وەك دەشزانی لەرێ ئەو خوێنەرەکی زۆری هەیە، چ سەرنجێکتان لا دروست بوە لەو دیدارانەتا لەسەر پاموك، ئایا پاموکی ناو ڕۆمانەکان چ جیاوازیەکی لەگەڵ پاموکی ئاسایدا هەیە؟

سامان کەریم / نامەوێت پاموک لە چەند ڕستەیەکدا کۆبکەوە، ئەتەکێتێکی بدەمە، چونکە ئەمە کارێکی شیاو نابێت. وەک جیاوازی نا، بەڵام پاموکی ئاسایی پێکهاتووە لە هەموو کارەکتەرەکانی ناو کارەکانی، واتە لەهەموو ڕوویەکەوە گفتوگۆی لەگەڵدا دەکرێت هەر لەبواری مێژوو، هونەر، شانۆ، سینەما، موزیک، کۆمەڵایەتیی هتد… بەڵام لە هیچ کارەکتەرێکی ناو کارەکانیشی ناچێت!

پ8/ پاموك یەکێکە لەو نوسەرانەی کە کەمتر خۆی لە قەرەی پرسە سیاسیەکان دەدات، تۆ لەو یەکتر بینانەتا هیچ دەربارەی پرسی کورد قسەتان نەکرد، بەتایبەت کە زانی کتێبەکانی بەو کوالیتیە باشە وەرگێڕدراون بۆ کوردی و خوێنەرانێکی زۆری لە کوردستان هەیە، ئەو تا چەند ئاگاداری کێشەی کوردو تەنانەت ئەدەبیاتی کوردیشە، و سەرنجی چیە؟ هەستی چی بوو کە کتێبەکانی خۆی بە کوردی دیی؟

سامان کەریم/ پێشەکی بە تێڕوانینێکی ئۆبجێکتیفانە زۆر کورد دۆستە. ئارەزووی لە بابەتی سیاسی نییە. چەند جارێکیش دوبارەی کردەوە ووتی "شانازی دەکەم کە ئەوەندە خوێنەرێکی زۆری هەم کارەکانی من هەم ئەدەبیات بە گشتی هەیە لە کورستان، شانازی دەکەم کە خوێنەری کورد بۆ ئەوەی گوێ بداتە قەبارەی کتێبەکانم دەیانخوێننەوە." وەک منداڵێک دڵخۆشبوو کاتێک کتێبەکانم بۆ برد، دامە دەستی. دوپاتیشی کردەوە کە شێوازی چاپی کتێبەکانی لەلایەن ئێمەوە جوانترە لە چاپە ئینگلیزی، فەڕەنسییەکانی. دەمەوێت

ئەوەش بەڵام کە جاری دووەم لەسەر داخوازی پاموک خۆی یەکتریمان بینی، بە دڵنیایی زۆر خۆشحاڵبووم. باسم لەتوانای چەند نووسەرێکی کوردیش کرد، مەراقی بوو کارەکانیان بخوێنێتەوە.

پ9/ بڕیاربوو پاموک لەسەربانگهێشتی ئەندێشەو بە داعوەتی ئێوە بێتە کوردستان و سلێمانی ئەو هاتنەکەیەو بڕیارە لێرە تا چەند بمێنێتەوە و چ پڕۆژەیەکی هەبێت؟

سامان کەریم / بەڵێ جاری یەکەم کە لە ماڵەکەی خۆیدا یەکترمان بینی، دوای قسەکردنێکی زۆر لەبارەی ژیانی تایبەتی من، کە زۆر مەراقی بوو، لەبەر ئەوەی کەمێک بەم باسکرد کە لە ئێرانەوە، بەشاخەکاندا لە مانگی شوباتدا بە ڕێکردن بە ماوەی ١٤ ڕۆژ بە ناو بەفردا گەیشتوومەتە ئیستانبوڵ، دواتر ژیانی کۆڵانەکان، فێربوونی زمانی تورکی، خوێندنەوە، دەستکردنم بە خوێندن لە بواری موزیکدا، دەرچوونم لەناو دەی یەکەمداو ڕۆیشتنم بۆ مەدریدی ئیسپانیا بۆ خوێندنی ماسترکلاس، ئەوەی زۆر سەرنجیشی ڕاکێشا گەڕانەوەم بوو بۆ ئیستانبوڵ، دوای سەردانم بۆ چەند ووڵاتێکی ڕۆژئاوا. کاتێک ئەم داخوازییەم پێووت ڕێک بەم شێوەیە وەڵامی دامەوە "بەدڵنیایی بە شانازییەوە دێم بۆ سلێمانی." زۆر ئارەزوو دەکات کە سلێمانی ببینێت، وەک بەروارمان دیاری کرد، بەڵام باسمان لە ماوەی مانەوە نەکرد، وەک پڕۆژەش جگە لەوەی کە دێتە ناوەندی ئەندێشە، کۆڕێک ساز دەکات، واژووی کتێبەکانی دەکات بۆ خوێنەرەکانی، سەردانێکی گشتی سلێمانی دەکات، پڕۆژەیەکی درێژ خایەنیش هەیە لە نێوان هەردوکماندا کە باسی لێکرا، بەڵام لە ئێستادا ناتوانم باس پرۆژەکەو ناوەرۆکەکەی بکەم.

پ10/ پڕۆژەی داهاتوتان چیە؟ کتێبی تری پاموکە یان بەرهەمی نوسەری ترە؟

سامان کەریم/ لە ئێستدا لە قۆناغی کۆتایی وەرگێڕانی کتێبی ئیستانبوڵدام، لەلایەکی تریشە کار لە وەرگێڕانی باوێڵەکەی باوکم دا دەکەم، جگە لە ڕۆمانی بێدەنگ، ژنە قژسوورەکە کە چاپکراوون بڵاوبونەوەتەوە، لە ماوەیەکی نزیکیشدا ڕۆمانی سەمەرەیەک لەسەرمدا، کتێبی من درەختەکم دوای ئەوانیش کتێبی ئیستانبوڵ، باوێڵەکەی باوکم لەلایەن ناوەندی ئەندێشەوە چاپ دەکرێت، بڵاودەکرێتەوە، بە نیازم هەموو کارەکانی پاموک وەربگێڕم، تەوایان بکەم، بۆ نمونە ئەو کارانەی کە بە نیازم دوای کتێبی ئیستانبوڵ یەکسەر دەست بکەم بە وەرگێڕانیان: جەودەت بەگ و

کوڕەکانی، کتێبی ڕەش، پارچەکان لە دیمەوەو ئەو کارانەی کە هێشتا وەرنەگێڕدراون. چاوەڕوانی کارە نوێکانیشی دەکەم بۆ ئەوەی ئەوانیش وەربگێڕم. پاموک خۆیشی پێشنیاری چۆنێتی سەرەی وەرگێڕانی کارەکانی بۆ کردم، بەخۆشحاڵییەوە پەسەندم کرد. لەگەڵ ئەمانشدا بە دڵنیایی دەست دەکەم بە وەرگێڕانی بەرھەمی نووسەری تریش، بەڵام لە ئێستادا خۆشتان دەزانن کە چەندە سەرقاڵم لەگەڵ کارەکانی پاموکدا.

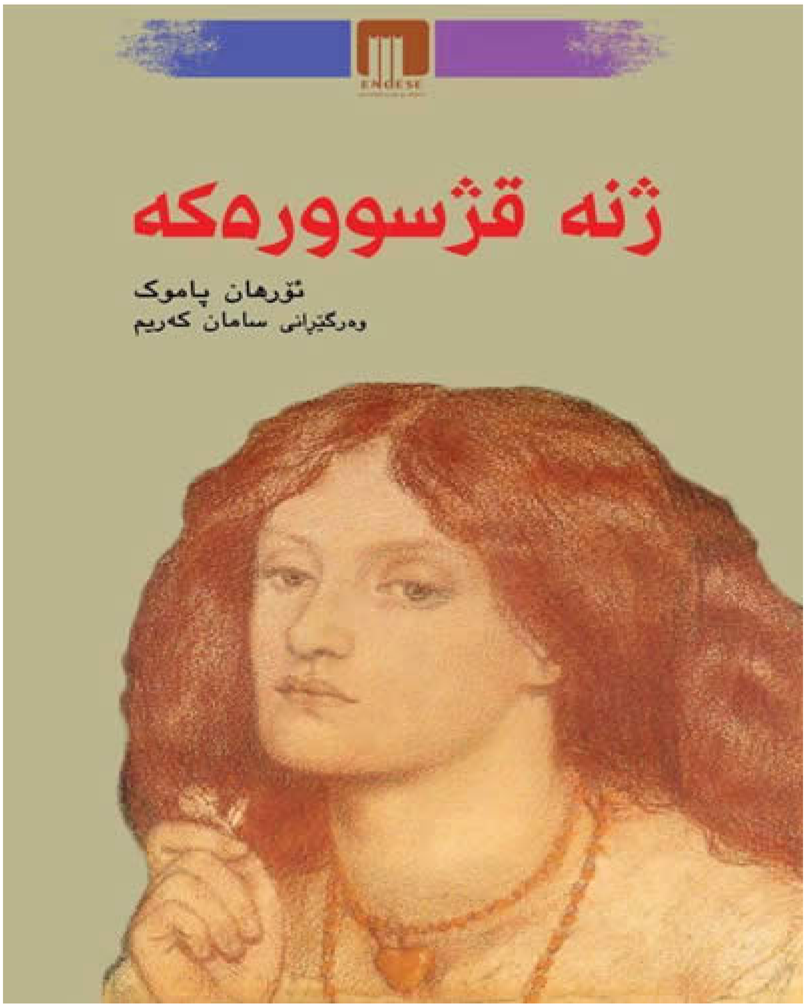

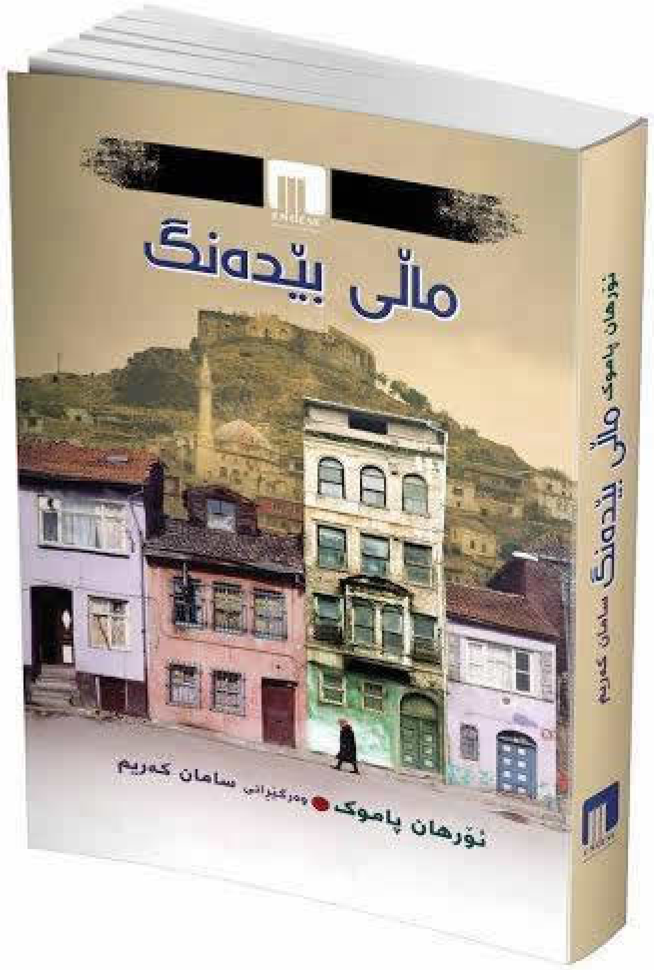

لیستی ناوی تەواوی بێسەرو شوێنانی شەڕی ناوخۆ... دڵشاد مەجید

٢١ساڵە....

دەیان ژنی بەدبەختی جوان و جاخێڵ..بسکەکانیان سپی کرد بە دیار هەواڵێکی مێردە شوێن بزرکراوەکانیان..

دەیان منداڵی ناو ڕەحمی دایک.. گەورەو بوو باڵای دەرکرد.. چاوەکانیان ئاوی سپی کرد بەدەم گریان و چاوەڕوانی..لە کردنەوەی دەرگای حەوشەیان.. تا بەدیداری باوکە ٢١ ساڵە بەوێنە دیتوەکەی.. شاد بێ.. بۆئەوەی لەگەڵی بەژنو باڵاکەی ئێستای بەراوردی بکا..

هەروەها سۆزو نازو هەست و نەستی سکاڵاو گلەیی و مەکرو تەڵەکەبازی ٢١ ساڵیان تەعویز بکەنەوە··
ئەوان وا یان پێووترابوو باوکیان ماف پەروەرو عەدالەت خوازبوو··
پێشمەرگەی شاخ بوو دژی داگیرکەر بوو·· دژی ستەم دزینی قوتی خەڵک بوو··
کەچی تا ئێستا سەر لەوە دەرناکەن·· کەئەمڕۆ بکوژان و شوێن بزرکەرانی باوکیان·· بوونەتە ووڵاتپارزو ماف خوازی گەل و داوای سەربەخۆ بوون و دروستکردنی دەوڵەت دەکەن··
ئەگەر وا بێ·· ئەی بۆ لە باوک وبراکانی ئێمە دەترسن تائێستا نەک هەواڵی مان و نەمانیان ناڵێن·· بەڵکو شوێنی گۆرو وەفات نامەشمان بۆ نانێرن و پێمان ناڵێن··
ئەمەش لیستی ناوی ٦١ کەسی بێسەروشوێنی شەڕی ناوخۆ·· کەبەشێکی زۆریان لە ڕۆژە شومەکەی ٣١ی ئاب بەدیلی گیران·· یان خۆیان بەدەست دا·· کەچی تا ئێستا ٢١ ساڵە ک□س نازانێ ئایا ئەمانە ماون یا کوژراون و مردوون··؟
لیستەکە لە ٣ لاپەڕ و لەچوار خانە پێک هاتووە·· لەخانەی یەکەم ناوی سیانی··· خانەی دووەم ناونازناو وکارو پیشەی·· خانەی سێیەم شوێنی نیشتەجێبوونی واریسەکان·· دوا خانەش ناوی ئەو لایەنە سیاسیەی کە ئەوکەسەی بێ سەروشوێن کردووە···

«لیستی ناوی پێشمەرگە دێرینەکانی شاری تاوغۆ»

	ناوی سیانی	نازناوی پێشمەرگایەتی	شوێنی پێشمەرگایەتی	لە کام لایەن پێشمەرگە بوون
١-	شێرو طارق نوری محمد	شێرو طارق	سلێمانی / [illegible]	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢-	هاشم عمر عثمان وەسمان	هاشم [illegible]	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣-	خورشید ابراهیم قادر لطیف	خورشید گراوی	هەولێر / بەستۆرە	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤-	نێچیر محمود حمە أمین	دەلاوەر محمودی	ڕانیە	پارتی دیموکراتی کوردستان
٥-	ڕۆستەم سلیم قادر رسول	بورهان توێلی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٦-	عبدالله محمد أمین عبدالله	عبدالله چاوشین	دووکان / کانی وەتمان	پارتی دیموکراتی کوردستان
٧-	غازی اسماعیل خورشید	غازی بەحرکەیی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٨-	یوسف محمد مصطفی	یوسف بەحرکەیی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٩-	حاتم اسماعیل مولود	حاتم هەروتی	هەولێر / خەلیفان	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٠-	علی حسین کریم سلیم	علی مەسیفی	هەولێر / مەسیف صلاح الدین	پارتی دیموکراتی کوردستان
١١-	حسین خدر محمد رسو	حسین خدر	هەولێر / مەسیف صلاح الدین	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٢-	سوارە شۆڕو خدر کاکە حمە	مام سوارە سۆرەکی	هەولێر / هەریر	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٣-	سوارە میرزا رسول ڕۆستەم	حاجی سوارە	ڕانیە	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٤-	ڕابەر عبدالله معصول	ڕابەر چۆمانی	هەولێر / چۆمان	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٥-	فیصل علی رسول	فیصل چۆمانی	هەولێر / چۆمان	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٦	لوقمان عبدالرحمان کریم	لوقمان چۆمانی	هەولێر / چۆمان	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٧-	علی عزیز حسین	علی دیبەگە	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٨-	بەختیار علی فتح الله	بەختیار بازیانی	سلێمانی / [illegible]	پارتی دیموکراتی کوردستان
١٩-	جبار نادر حمد سلیم	جبار مەسیفی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٠-	خلیل نادر حمد سلیم	خلیل مەسیفی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢١-	فەرهەنگ محمد مستو حسین	فەرهەنگ مەسیفی	هەولێر / مەسیف صلاح الدین	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٢-	مجید مولود مجید	مجید مولود	هەولێر / بەستۆرە	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٣-	فرشید صدیق ملا	فرشید کۆیی	هەولێر / کۆیە	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٤-	عمر حسین احمد مصطفی	عمر مەسیفی	هەولێر / مەسیف صلاح الدین	پارتی دیموکراتی کوردستان

٢/ لیستی ناوی بێسەروشوێنەکانی شەڕی ناوخۆ ((

	ناوی سیانی	نازناوی بێسەروشوێن	شوێنە جێی نیشتەجێبوون	کام لایەنی بێسەروشوێنی کردووە
٢٥	عبدالکریم عثمان مصطفی	عبدالکریم پیرەمێر	سلێمانی	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٦	رەفیق احمد خورشید علی	رفیق شوفێر	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٧	ئاشور عبدالله جمعە		ئاکرێ	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٨	حیدر قادر یاسین	حیدر شوفێر	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٢٩	باوەدین ابراهیم نادر		هەولێر / گۆمەشین	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٠	کاوس بکر شوکر		هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣١	صالح حسن شریف حسن	مام صالح بارزانی	هەولێر / قوشتەپە	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٢	محمد علی محمد	حەمەعلی قەرەچەتانی	سلێمانی	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٣	یاسین شێخ قادر		هەولێر / خلیفان	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٤	فرمان محمد شێخ الله	فرمان داوەیی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٥	سوارە محمد امین سوارە	مام سوارە شێروانی	سلێمانی / ڕاپەڕین	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٦	بەختیار سوارە محمد امین	بەختیار شێروانی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٧	سعید اسعد رسول ابراهیم	سعید اسعد شێتەیی	هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٨	محمد علی سعید اسعد		هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٣٩	حاتم عبدالله عزیز		هەولێر گوندی هەرواتان	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤٠	یوسف خالید نەجیب		سلێمانی	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤١	سەردار عمر جەهەنگیر		دهۆک	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤٢	حسین عارف احمد		ئاکرێ / بەردەرەش	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤٣	عارف ئاغا محمد خالید		هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤٤	فتاح عیسی حاجی		هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٤٥	واحد حسین امین فتاح		سلێمانی / چەمچەماڵ	یەکێتی نیشتمانی کوردستان
٤٦	علی محمود کاکە عبدالله		سلێمانی / چەمچەماڵ	یەکێتی نیشتمانی کوردستان
٤٧	هوشیار صالح حمە عارف		سلێمانی / چەمچەماڵ	یەکێتی نیشتمانی کوردستان
٤٨	هیدایەت عبدالوهاب صالح		سلێمانی	یەکێتی نیشتمانی کوردستان

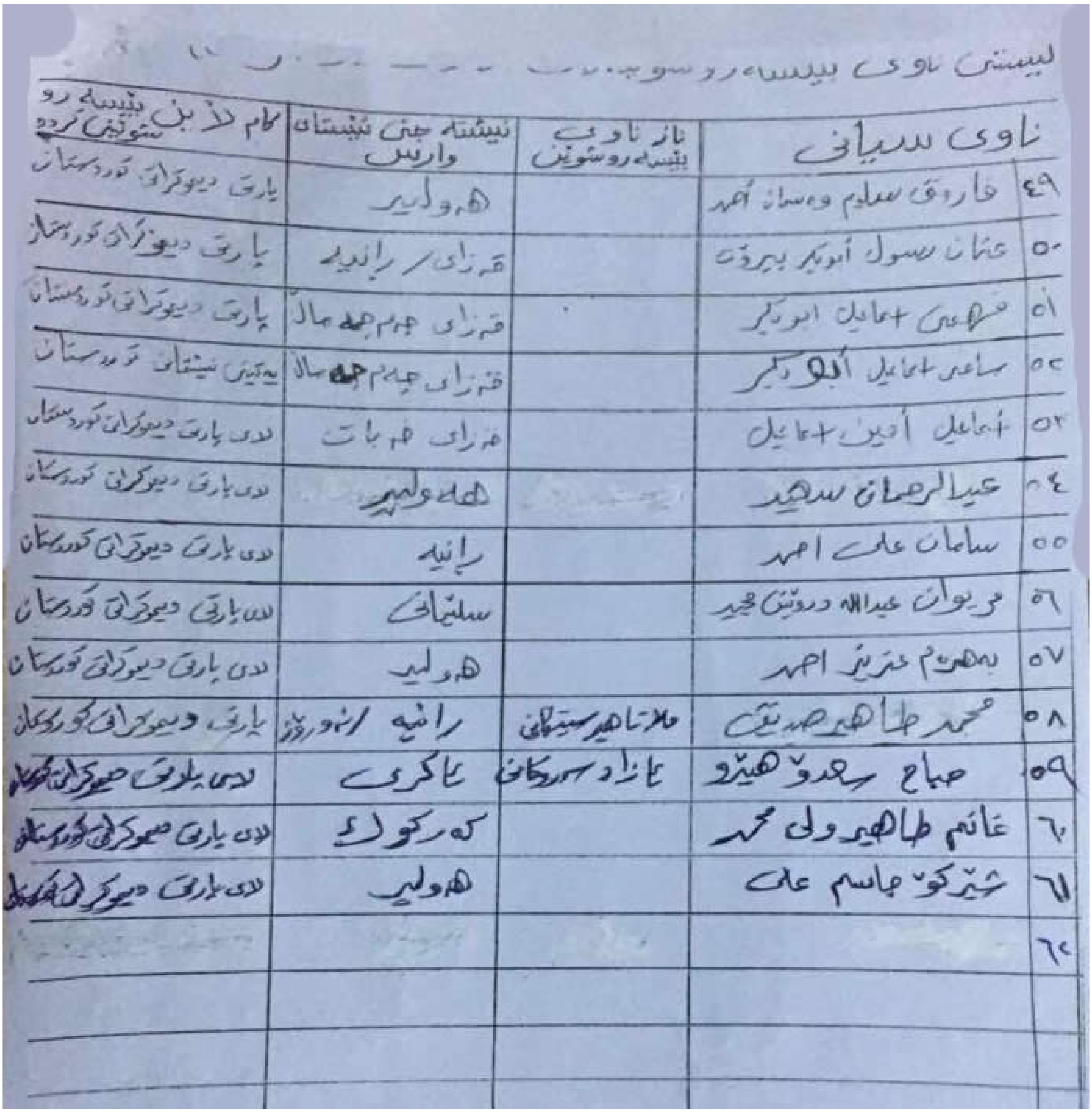

لیستی ناوی پێشمەرگەو...

	ناوی سیانی	ناز ناوی پێشمەرگەیی	نیشتەجێی نیشتمان وارس	کام لایەن پێشمەرگەیی کردوە
٤٩	فاروق سلێم وەستا احمد		هەولێر	پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٠	عثمان ڕەسول ئەبوبکر پیرۆت		قەزای ڕانیە	پارتی دیموکراتی کوردستان
٥١	فەهمی ئیسماعیل ئەبوبکر		قەزای چەمچەماڵ	پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٢	ساعید ئیسماعیل ئەبوبکر		قەزای چەمچەماڵ	یەکێتی نیشتمانی کوردستان
٥٣	ئیسماعیل ئەمین ئیسماعیل		قەزای خەبات	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٤	عبدالرحمان سعید		هەولێر	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٥	سامان علی احمد		ڕانیە	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٦	مەریوان عبداللە دەروێش مجید		سلێمانی	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٧	بەهرام عزیز احمد		هەولێر	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٨	محمد طاهیر صدیق	مەلا تاهیر سیتەکانی	ڕانیە / ئاشوڕزێ	پارتی دیموکراتی کوردستان
٥٩	صباح سعدو هێرۆ	ئازاد سەرکانی	ئاکرێ	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٦٠	غانم طاهیر ولی محمد		کەرکوک	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٦١	شێرکۆ جاسم علی		هەولێر	لای پارتی دیموکراتی کوردستان
٦٢				

“دەستەوەستانی تا ڕوودانی کارەسات، خۆی گەورەترین

کارەساتێ" ... فاتح شێخ

"دەستەوەستانی تا ڕوودانی کارەسات،
خۆی گەورەترین کارەساتێ"
ئەم وتووێژە لە ٢١/٨/٢٠٠٨ (زیاتر لە نۆ ساڵ لەمەوبەر) لە گۆڤاری ئۆکتۆبەر (حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان) بڵاو کراوەتەوە. ئێستا کە دیسان تەنگژەیەکی نوێ لە نێوان کۆمەڵگای کوردستان و دەسەڵاتی بەغدادا سەری هەڵداوەتەوە، بە موناسیبی ئەزانم جارێکی تر بڵاو بێتەوە.
فاتح شێخ
١/٩/٢٠١٧
فەشەلی پڕۆژەی فێدڕاڵیزم
بوار بۆ ڕەوتی سەربەخۆیي هەموارتر ئەکا
وتووێژی ئۆکتۆبەر لەگەڵ فاتح شێخ
http://werash.wordpress.com/…/فەشەلی-پڕۆژەی-فێدڕاڵیزم-ب…/ ......

ئۆکتۆبەر: دوای دەنگدانی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق لەسەر یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکان و پەسەند کردنی مادەی ٢٤ سەبارەت بە کەرکووك، تەنگژەیەك لە نێوان لیستی هاوپەیماني کوردستان و لیستەکانی تردا هاتە پێشەوە، تۆ چۆن ئەڕوانیتە ئەم تەنگژەیە؟

فاتح شێخ: ئەم تەنگژەیە بە ڕای من پێش هەر شتێك شکستی پڕۆژەی فێدڕاڵیزمی لە عێراق دەرخست. خۆی ئەسڵی تەنگژەکە تەنیا بە مادەی ٢٤ و مادەی ١٤٠ و کێشەی کەرکووك خۆلاسە نابێتەوە؛ ئاوها کە تا ئێستا سیاسەتمەداران و میدیای دوو لایەن پێیان باش بووە دەرخواردی بیروڕای جەماوەری بدەن.

قەڵەشتی نێوان دوو دەسەڵاتی بەغدا و کوردستان ئەوەندە واڵا بووە کە ئیتر بە هیچ شێوەیەك چاوەڕوان ناکرێ قەت یەك بگرێتەوە. لە وتاری سیاسي و ئیعلامي ئەم ڕۆژانەدا وشەکانی "عێراقي" و "کوردستاني" ڕێك وەك دوو وشەی دژواتا بەکار ئەهێنرێن. بۆ وێنە ئیبراهیم جەعفەري سەرۆك وەزیری پێشوو، وەك زۆرێکی تر لە سیاسەتمەدارانی عێراقي، جەختی لەسەر"عێراقي" بوونی کەرکووك کردوە؛ دیارە سیاسەتمەداران و میدیای کوردستانیش بە پێچەوانەوە بەردەوام باس لە "کوردستاني" بوونی ئەم شارە دەکەن. مەبەستم ئەوەیە بەم جۆرە، "عێراقي" و "کوردستاني" بوونەتە دوو چەمکی سیاسي

دژبەیەك: ئەوەی "عێراقي" بۆ "کوردستاني" نیە و بە پێچەوانەشەوە. ئەمە واقیعیە.

دووفاقە بوونی "عێراقي" و "کوردستاني" لە دونیای وشە و ئیعلامدا، ڕەنگدانەوەی قەڵەشتێك لە دونیای واقیعدایە کە بە دڵنیایي دەتوانین پێی بڵێین مێژووکرد. چونکە مێژووی عێراق و کوردستانی سەر بە عێراق، بە درێژایي سەرجەم تەمەنی ئەو جوگرافیایە کە پێی دەوترێ "عێراق"، زیاتر مێژووی کێشە و شەڕ و لێك دوور کەوتنەوە بووە لەوەی کە مێژووی لێك نزیك بوونەوە و تێکەڵاوەتي و یەکگرتن بووبێ. هۆی ئەمەش بە ڕووني کێشەی دوو بزووتنەوەی سیاسي ناسیۆنالیزمی عەرەب و ناسیۆنالیزمی کورد (کوردایەتي) بووە. کێشەیەك کە لە سەرەتای شەستەکانی سەدەی پێشووەوە، بە دیاریکراوي شیوەی شەڕی بەردەوام و ئاشتي کەمخایەنی گرتووە، هەتا لە سەردەمی ڕژێمی فاشیستي بەعسدا کێشاویەتە جینۆساید و کیمیاباران لە دژی خەڵکی کوردستان بە دەستی ئەنقەستی دەوڵەتی دەسەڵاتداری عێراق و بە ناوی "ئوممە"ی عەرەبیەوە. ئەم مێژووی کێشەی درێژخایەن و شەڕ و جینۆسایدە بووەتە سەرچاوەی "کێشەی کورد" وەك کێشەیەکی سیاسي نەتەوەیي.

بۆیە ئەم ئاوڕدانەوە مێژووییەم بە پێویست زانی، چونکە لە ئیدامەی خۆیدا کێشەی کورد دوابەدوای شەڕی ١٩٩١ی خەلیج بوو بە هۆی دابڕانێکی کامڵتری نیوان کوردستان و باقی عێراق کە هەتا ئێستا نەك هەر بەردەوام بووە بەڵکوو پەساپەسا قووڵتر و پەرەگرتر بووە. زۆر پڕمانایە ئەم فاکتە کە دوازدە ساڵ جیابوونی دێفاکتۆی نێوان دوو دەسەڵاتی کوردستان و بەغدا هەتا لەشکرکێشي ئەمریکا و داڕمانی بەعس، نەیتوانیوە بەقەدەر ئەم پێنج ساڵ پێکەوە نووسانە ڕەسمیەی دەسەڵاتی کوردستان و بەغدا، کۆمەڵگای کوردستان لە باقي عێراق دوور بخاتەوە و جیای بکاتەوە! دوو کۆمەڵگای تەواو جیاوازن لە هەموو بابەتێکەوە.
کەوایە ئەگەر لەم روانگەوە سەرنج بدەینە تەنگژەی ٢٢ی حەوت و ڕووداوەکانی دوابەدوای، من ئەڵێم ڕاستە بە ڕاستەوخۆیي لەسەر کەرکووکە، بەڵام لەم ناوەدا کێشەی کەرکووك تەنیا یەکێك لە مەیدانەکانە، کوللی کێشەکە لە کەرکووك و تەنانەت لە ناوچە کوردنشینەکانی دەرەوەی دەسەڵاتی هەرێم زۆر واوەترە. لە ڕاستي دا کەرکووك سەرەڕای گرینگ بوونی خۆی، لەهەمانکاتدا کەناڵێکە بۆ سەرجەم کێشەی دوو دەسەڵاتی کوردستان و بەغدا لەسەر (ئەمڕۆ) مەودای دەسەڵاتەکانی حکومەتی هەرێم و سبەینێ نەفسی دەسەڵاتی

سياسي و ئيداري لە كوردستان. بۆيە من لام وايە گرتنگترين لايەن و ئاكامی تەنگژەی ٢٢ی حەوت، ئاشكرا كردنی ئەو ڕاستيە بوو كە پرۆژەی فیدڕاڵي لە عێراق شكستی هێناوە.

ئۆكتۆبەر: ليستی هاوپەيماني كوردستان ئەو دەنگدانەی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق بە كودەتای سياسي، مەترسي بۆ سەر عێراقی تازە و پيلان و موئامەرە … لە قەڵەم دا. ئێوە لەم بارەيەوە دەڵێن چی؟

فاتح شێخ: دەنگدان ئەگەر واقيعي بێ، ناوی خۆی بە خۆيەوەيە ناكرێ پێی بڵێی كودەتا. كودەتا بە كردەوەی سەربازي دەڵێن، ئەمە كردەوەيەكی سياسي بوو. تەنانەت دەنگدان لەگەڵ دێمۆكراسي ڕێكە، گرفت لەوەدا نيە. گرفت ئەوەيە ئەو تەرتيباتە سياسيە كە ئێستا لە عێراقدا زاڵە و پەيوەندی نێوان دوو دەسەڵاتی بەغدا و كوردستانيشی پێ بەڕێوە ئەبرێ، نە دێمۆكراسيە، نە فیدڕاڵي بەڵكوو تەنيا لەسەر تەوافوق ڕاوەستاوە. خۆيان پێی ئەڵێن: "دێمۆكراسي فیدڕاڵي تەوافوقي"! بەڵام لە حەقيقەتدا هەر تەوافوقەكەی وايە، ئەوانی تر ڕووكەشی ناواقيعين. تەنانەت موئامەرەش نەبوو. بە پێچەوانەوە زۆريش ئاواڵە و شەفاف و ئاشكرا هێرشێك بوو لە لايەن بەشێك لە بەرەی قەومي- عەرەبي- ئيسلامي ناو دەسەڵات و پەرلەمانی عێراقەوە بۆ سەر دەسەڵاتی بەرەی كوردايەتي لە هەرێمی كوردستان و سەرجەم ناوچە كوردنشينەكانی دەرەوەی هەرێم. ڕووداوەكانی خانەقين و قەرەتەپە و … ڕێك دوابەدوای هێرشی٢٢ی حەوت، جگە لەمە چ مەبەستێك ئەگەيێنێ؟

ليستی هاوپەيماني كوردستان و دەسەڵاتی هەرێم لەجياتي ئەوەی ڕاستي ڕووداوەكان لە خەڵك ڕوون كەنەوە، پەنا بۆ ئەو جۆرە چمكانە ئەبەن چونكە نايانەوێ دان بەوەدا بنێن كە لە ناو جەرگەی "هاوپەيمان"ەكانيانەوە هێرشيان كراوەتە سەر. تەنانەت ئەمريكاش، با ناڕاستەوخۆ، لە پشت ئەو هێرشەوەيە. وەك من بزانم تەنيا د. مەحموود عوسمان تا رادەيەك ڕوون و ڕاشكاو دەری بڕيوە كە "گەلەكۆمە" بووە بۆ "كەمكردنەوەی دەسكەوتەكانی كورد". ڕاستەوخۆش ناوی ئەمريكا و بەريتانيا و توركيا و ئێران و سووريا و وڵاتانی عەرەبي لەو "گەلەكۆمە"يەدا هێناوە. ديارە زۆر كەسی تريش لە ڕاستي ڕووداوەكان نزيك بوونەتەوە، بەڵام ئەغڵەب وەك فڕۆكەيەك كە بە سەر فڕۆكەخانەدا ئەخولێتەوە و نانيشێتەوە، سەرەنجام ددانی پێدا نانێن كە پرۆژەی فیدڕاڵي لە عێراق شكستی هێناوە و كۆمەڵگای كوردستان، بە خەڵك و بە دەسەڵاتی حكومەتيەوە، ئەبێ فيكرێكی تر بكەنەوە و بە

ئاقارێکی تردا بڕۆنە پێش.

ئۆکتۆبەر: دوای تەنگژەی ٢٢ی تەمووز، لیستی هاوپەیماني کوردستان، بە دیاریکراوي وەفدی هەرێم سەردانی بەغدای کرد و چەندین کۆبوونەوەی لەگەڵ لایەنە سیاسیەکانی عێراق ئەنجام دا و بە ڕاشکاوي وەفدی هەرێم ڕایگەیاند کە ئەو پیلانەیان پووچەڵ کردوەتەوە. تا چەن لاتان وایە ئەم تەنگژەیە بەرەو هێور بوونەوە چووە؟

فاتح شێخ: من لام وا نیە "ئەو پیلانەیان پووچەڵ کردوەتەوە"، ڕاستە ئەنجومەنی سەرۆکایەتي، یاساکە و مادەی ٢٤ی ڕەت کردوەتەوە، بەڵام یەکەم: کێشەی ئەنجومەنی سەرۆکایەتي و ئەنجومەنی نوێنەران هێشتا یەکلا نەبوەتەوە و لەوەش ناچێ تا مانگی نۆ کە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق دەس بە کار دەبێتەوە بارودۆخەکە لە قازانجی بەرەی دەسەڵاتی کوردستان بگۆڕدرێ. بۆ دەسەڵاتی کوردستان، بارودۆخ ئێستا سەرجەم دژەبایە. دووهەم وەك پێشتریش باسم کرد ئەم کێشەیە بە چارەنووسی مادەی ٢٤ەوە نەبەستراوە. ئەوە نیە لە قۆڵی خانەقین و قەرەتەپە و ئەوانەوە دەستیان داوەتە هێرشی سەربازي کە هیچی بەسەر مادەی ٢٤ و یاسای هەڵبژاردنی پارێزگاکانەوە نیە؟ من نابینم پیلانیان پووچەڵ کردبێتەوە. کێشەکە بەردەوامە.

ئۆکتۆبەر: هەر وەك ئاگادارن هاموو لایەنەکان، بەتایبەت لیستی هاوپەیماني کوردستان، لایان وایە کەرکووك مەبنای ئەم تەنگژەیەیە، ئەمە تا چەندە ڕاستە؟

فاتح شێخ: کێشەی کەرکووك بێگومان بەشیك لە کێشەکەیە و بەشێکی گرینگیشە. بەڵام گشت کێشەکە نیە. ئەم کێشەیە بە ڕای من لەسەر گشت دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم و لە ڕاستي دا لەسەر گشت کێشەی کوردە لە عێراق. کێشەی کەرکووك بەردەوام بەشێك بووە لە کێشەی کورد و ئێستاش زۆر زیاتر لە جاران پێکەوە نووساون. کێشەی سیاسي ڕێگاچارەی سیاسي دەخوازێ کە سەرەنجام هەر هەمان ڕێفڕاندۆمە. کێشەی کورد لە عێراق هی هەولێر و سلێماني و دهۆك و "نۆ فلای زۆن" و ناوچەی ژێر دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم و پارتي و یەکیەتي نیە، کێشەی ناوچە کوردنشینەکانی عێراقە کە لانیکەم نیوسەدەیە شەر و جینۆساید و کیمیاباران و ڕاگواستنی تێدا بووە و بە درێژایي ئەم هەموو ساڵانەش کەرکووك بەشێك بووە لەم کێشەیە. کێشەی کەرکووك لە پلەی یەکەم و هەزارەمدا کێشەیەکی سیاسیە. لە ڕوانگەی منەوە نە مێژوو نە دێمۆگرافي و احصاء بۆ ئیسباتی ئەوە کە کەرکووك بەشێك لە کێشەی کوردە، پێویست نیە. ئەوەی پێویستە ڕوون بکرێتەوە ئەوەیە کە

ئایا بە کەناڵی پڕۆژەی فیدراڵي دا چارەسەر کردنی سیاسي کێشەی کەرکووك ئیمکانی هەیە یان نا؟ ئەمڕۆ بە ڕای من دەرکەوتوە کە پڕۆژەی فیدراڵي لە سەرجەم عێراقدا (نەك هەر لە پەیوەندی نێوان دوو دەسەڵاتی بەغدا و کوردستاندا) شکستی هێناوە و ئێکسپایر بووە. بەڵام ئایا کەناڵی سەربەخۆیي ئەتوانێ چارەسەری گونجاوتر و کەم مەینەتتر بۆ ئەو کێشەیە بخولقێنێ؟ بە ڕای من وەختیەتی کە ئەم پرسیارە بخرێتە بەردەم بیروڕای جەماوەر و گشت ساحەی سیاسي کوردستان. هێندێك هێز و دەوڵەتی ناحەز بە سەربەخۆیي و هەر چەشنە دەسەڵاتێك لە کوردستان، ئەڵێن ئەگەر کەرکووك بکەوێتە سەر هەرێمی کوردستان، ئەبێتە هۆی ڕۆیشتنی هەریم بەرەو سەربەخۆیي! من ئەڵێم زۆر زەحمەتە لە ئارایشی سیاسي ئیستای عێراقدا و لە چوارچیوەی فیدراڵي فەشەلهێناودا کەرکووك بکەوێتە سەر هەرێمی کوردستان. ئەگەر تەواو نامومکین نەبێ، زۆر زەحمەتە! ئەم دیعایەیە بۆ مەبەستی کەمکردنەوەی ڕۆژبەڕۆژی دەسەڵاتی ئێستای هەرێمە. بە پێچەوانەوە من ئەڵێم ڕەوتی سەربەخۆیي کوردستان، گەر وەك تعرضێکی سیاسي جەماوەري بچێتە پێش، ئەتوانێ بوار بۆ چارەسەری کێشەی کەرکووك لە ڕێگای ڕیفراندۆمەوە هەموار بکا.

ئۆکتۆبەر: عێراق بە دەستووریەوە، بە ئەنجومەنی نوێنەرانیەوە هەموو بە شێوەی تەوافوقي بەڕێوە دەچێ، ئێستا زۆرێك لەو تەوافوقانە تێك چوون یان گۆڕانیان بەسەردا هاتوە، تێکچوونی ئەم بەرە و ئیئتیلاف و تەوافوقانە بۆ چی دەگەڕێتەوە؟ ئایا فاکتەری داخڵی یان فاکتەری دەرەکي هۆکاری سەرەکي ئەم تێکچوون و تەنگژەیەن؟

فاتح شێخ: بە ڕای من پرەنسیپی "تەوافوق" لە ئارایشی سیاسي عێراقی دوای لەشکرکێشي ئەمریکا و نەمانی ڕژیمی بەعسدا واقیعي بووە. لە ڕاستي دا تەنها شتی واقیعي هەر پرەنسیپی "تەوافوق" بوە. نە دێمۆکراسي و نە فیدراڵي لەم ڕژێمەدا فڕیان بە واقیعەوە نیە. بەڵام با لە بیر نەچێتەوە کە بناغەی ماددي تەوافوق هەر ترازووی هێزە و بەس. ئەو کاتە کە ترازووی هێز گۆڕدرا، جێ بە تەوافوق لێژ ئەبێ و سەرەنجام نامێنێ. ئەوە حاڵی ئێستای بارودۆخەکەیە بەدوای هێرشی٢٢ی حەوتدا. لە نێوان دەسەڵاتی کوردستان و دەسەڵاتی بەغدادا فیدراڵي وەهم بوو، تەوافوق واقیع. بەم هێرشە، وەهمی فیدراڵي کۆتایي هاتووە و واقیعی تەوافوقیش بەرەو کۆتایي ئەڕوا.

ئۆکتۆبەر: یەکیەتي و پارتي تا ئێستا دەسبەرداری ڕێگای لکاندنەوەی هەرێمی کوردستان بە عێراقەوە نابن و هەموو هەوڵیان ئەوەیە کە

کوردستان بە عێراقەوە بلکێننەوە، سەهمی دەسەڵاتیان لە دەسەڵاتدارەتي ناوەندي دا بهێڵنەوە، ئەمە چەندە بە زیانی خەڵکی کوردستان و تەنانەت بە زیانی بزووتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردە بە گشتي؟

فاتح شێخ: لکاندنەوەی کوردستان بە عێراقەوە، ساڵی ٢٠٠٣ پاش دوانزە ساڵ جیایي و سەربەخۆیي دێفاکتۆ، نەك هەر لە باری سیاسیەوە بە زیانی خەڵکی گشت ناوچە کوردنشینەکان بوو، بەڵکوو هێرشێکی ناڕەوا بوو بۆ سەر مافی سیاسي ئەو خەڵکە. ڕای پەرلەمان پاساوی واقیعي و یاسایي نیە، حەق بوو ڕیفراندۆم بکرایە. دیارە ئەوان قازانجی خۆیان لەوەدا دەبینی. لە ڕوانگەی قازانجی ئەوانەوە هیچ هەڵەیەك ڕووی نەداوە، بە زۆر زۆر زیاتر لەوە کە لە تصوریاندا ئەگونجا گەیشتن. بەڵام ئێستا بارودۆخەکە خەریکە ئەگۆڕێ و ئەجیندای تر ئەنێتە بەردەم خەڵکیش و دەسەڵاتیش لە کوردستان. با لە بیر نەچێ کە لە کوردستانیش وەك هەموو شوێنێکی تری جیهان، ئەجیندای دەسەڵات و دەوڵەت لە ئەجیندای کۆمەڵانی خەڵك جیایە. دیسان با لە بیر نەچێ کە لە ڕیفراندۆمە ناڕەسمییەکەی ساڵی ٢٠٠٥ لە سەدا ٩٨ی ئەوانەی دەنگیان دابوو، بە واتەی خودی بەرپرسانی دەسەڵات، دەنگیان بە سەربەخۆیي دابوو. ئێستا بۆ جارێکی تر دەرگای ئەم مەسەلەیە بە ڕووی کۆمەڵگادا دەکرێتەوە. پارتي و یەکیەتي پاساوێکیان بۆ دژایەتي کردنی ڕیفراندۆم نیە. تەنانەت ئەتوانن لە پەرلەمانی کوردستانیش، ڕیفراندۆم وەك مافی ڕەوا بۆ خەڵك بسەلمێنن و لە ژێر باری ئەو ناڕەوایە کە کاتی خۆی کردوویانە بێنە دەر. گەر موخالوفی سەربەخۆیین، وەك حیزبی سیاسي لە خەڵك داوا بکەن کە لە ڕیفراندۆمدا دەنگ بە سەربەخۆیي نەدەن. لەو حاڵەتەدا دووقات بەرپرس دەبن کە ڕێز لە ڕیفراندۆم و لە ئازادي بەڕێوەچوونی بگرن.

ئێکتۆبەر: دوا پرسیار: لە بەرامبەر ئەم تەنگژە و هەڕەشانەی ئێستا لەسەر ئایندەی سیاسي هەرێمی کوردستان هەیە، چ ڕێگایەکی تر هەیە؟ ئایا جیابوونەوەی کوردستان و پێکهێنانی وڵاتێکی سەربەخۆ ڕێگایەکی کارساز و واقیعي نیە؟

فاتح شێخ: لام وایە شکستی فێدڕاڵیزم لە عێراق، جارێکی تر مەودای بۆ بزواندن و بەرەوپێش بردنی ڕەوتی سەربەخۆیي کردوەتەوە. بوار بۆ پەلامارێکی سیاسي جەماوەري فراوانتر بووە. ئەوە ئەرکی پێشڕەوان و تێکۆشەرانی ڕیزی چینی کرێکار و خەڵکانی ئازادیخوازە کە بە لەبەر چاو گرتنی بارودۆخی نوێ، ڕوونی بکەنەوە کە لەسەر ئەرزی واقیع چی

پێویسته بکرێ و چ ئەجیندایەکی سیاسي دەخەنە بەردەم کۆمەڵگا. من ئەڵێم ئەم بارودۆخە تازەیە هەم دەتوانێ هەلی لێ بڕەخسێ هەم هەڕەشەی کارەسات. دەستەوەستانی تا ڕوودانی کارەسات خۆی گەورەترین کارەساتە. ئەمڕۆ داکۆکي لە پێداویستیە سەرەتاییەکانی ژیان و مافە سەرەتاییەکان بە هەمان اندازە ڕەوا و زەرووره، کە داکۆکي خەڵك لە سەربەخۆيي ئەو کۆمەڵگایە کە تێیدا ئەژین. ئەمە نەخشەی سیاسي روون و دیاریکراوی ئەوێ، پشووی درێژی ئەوێ، بەڵام پێش هەموو شتێك ئیرادەی سیاسي و ئازادیخوازانەی ئەوێ. عیشق بە ئازادي، “حوکمە ئازادیم دەوێ”ی پێویستە. بە بێ حوکمی ئازادي و ئیرادە بێ وەدیهێنانی ئازادي، هەزار نەخشەی سەر کاغەز بایی پووشێکە.

سپاس!

“بۆڵشێفیزم” و”کۆمۆنیزمی کرێکاری” لە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی هاوشێوەدا! ... سەردارعەبدوڵا حەمە

“مێژووی ئەو تاقم ودەستانەی سۆشیال دیموکرات کە بە دژی حیزبمان وەستاونەتەوە بە گشتی مێژووی پاسیڤیزم وتێک شکاویە ، لە مانگی تەموزی ساڵی ١٩١٢ ئەم تاقمەو دەستانە کۆبونەوە لە دەوری یەکتر و دواتردەستەیەکیان ڕاگەیاند لە ئابی ١٩١٢بە ناوی (دەستەی ئاب) ئەم دەستەیە بە ئەوە پێک هات کە گورز لە حیزبمان بوەشێنێ بەڵام بە هۆی هەوڵی حیزبەوە خۆی گورزی بەر کەوت بەشێکیان لێی جیابوونەوە ونەیانتوانی حیزبیش دامەزرێنن وتەنانەت نەیانتوانی کۆمیتەیەکی ناوەندیش دروست بکەن تەنها توانیان کۆمیتەیەکی ڕێکخستن دامەزرێنن بۆ کۆکردنەوەی ئەو دەستەو تاقمانە بۆ جاری دووەم” (لینین- الاشتراكية والحرب – موقف حزب العمال الاشتراكي الديموقراطي الروسى من الحرب-ل٥٦- الدارالتقدم).

ئەمەش هەندە دەستەوگروپ وکەسایەتی هەن کە خۆیان بە چەپ ومارکسیست دەزانن هیچ قسەکەیەکیان لە سەر هیچ شتێکی تر نیە لەو هەموو گێژاوەی کە حیزبە قەومی ودینیەکان لە عێراق و کوردستان بۆ خەڵکیان دروست کردووە هەموو کاتی خۆیان داناوە بە دژایەتی کردنی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە بەرانبەر تاکتیکێک کە ئەمڕۆ بە عەمەلی دەیەوێ ئەنجامی بدات ئەویش چارەسەری کێشەیەکی خەڵکی ستەم دیدەی کوردستانە کە سەد ساڵە پێوەی دەناڵێنن لە ڕێگای ڕیفراندۆمەوە بە سەربەخۆیی بەڵام ئەو تاقمە و دەستانەو کەسایەتیانە هەرچەندە هەریەک بە جۆرێک بیر دەکەنەوە کە لە گەڵ یەکتریشدا لە سەرزۆر مەسایل ناکۆکن و پێم وانیە بتوانن هیچ هێزێک یا رێکخراوە وحیزبێکیش دروست بکەن یا تەنانەت ناتوانن کۆمیتەیەکی هاوبەشیش بۆ بە عەمەلی کردنی هەڵوێستەکەیان دروست بکەن لە دژی کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕابوەستن ، تەنها هێزی ئەمان لەو لیبرالیزمەی گۆڕان وڕۆشنبیرەکانیەتی کە هێزێکی جەماوەریان هەیە . هەروەک ئەوکاتەی روسیا هێزی دەستەی ئاب لە پەیوەندیە لیبرالیزمەکەی " ناشا زاریا" بووکە کاری جەماوەری دەکرد وەک لینین لە هەمان سەرچاوەدا باسی دەکات.

بۆ ئەوەی ڕوونتر بێت دەستەی ئاب یا گروپی ئاب لە روسیا چی بوو چاکترە بچینە پەراوێزی کتێبەکەی لینین کە چۆن باسی دەکات وە کەسی یەکەمی ئەو دەستە یەش “ترۆتسکی ” بوو کە ئەمڕۆ بەشێکی ئەو دەستە وتاقمانەش کە دژایەتی کۆمۆنیزمی کرێکاری دەکەن خۆیان بە لایەنگری ترۆتسکی دەزانن ، لە لاپەڕەی ٧٤ ی هەمان سەرچاوە هاتووە ” ئەم دەستەیە کە تەنها بۆ دژایەتی کردنی حیزب پێک هات لە لایەن تەصفویەکان ن وتروتسکیەکان و ئۆپورتۆنیستەکانەوە بوو تەنها کاریان دژایەتی کردنی بەلشەفیزم بوو ، ترۆتسکی ڕێکخەری ئەم دەستەیە بوو ، لە مانگی ئابی ١٩١٢ لە ڤیەنا ئەم گروپە راگەیانرا ، ئەوانەی بەشداری ناو ئەم گروپە بوون پێک هاتبوون لە ئەنجومەنی گشتی بەند وکۆمیتەی ناوچەی پشتەوەی قەفقاس وسۆشیال دیموکراتەکانی هەرێمی لاتفی ونوێنەرێک لە دەستە بچوکەکانی دەرەوەی ووڵات کە لە گەڵ تەصفویەکان بوون و ترۆتسکیەکان و پاسیفیستەکان وهەندێ دەستەی بچوک لە ناوەوەی روسیا کە لەگەڵ قاعیدەی حیزبدا نەمابوون ، پاش سالێک تا ساڵ نیوێک ئەم گروپە هەڵوەشاندنەوەی خۆی ڕاگەیاند بە هۆی توانای بەلشەفیەکان تێکشکا ونەما”

هەوەک چۆن لەمڕۆدا دەستەو تاقم وکەسانی خۆ بە کۆمۆنیست زان تەشهیرو سوکایەتی بە کۆمۆنیزمی کریکاری دەکەن بڕیاریان داوە تا سەر دژایەتی ئەم تاکتیکەی ریفراندۆم بکەن گروپی ئابی ئەو کاتەش

چەند بریارێکیان دەرکرد دژی تاکتیکەکانی سۆشیال دیموکراتەکان وەک لەهەمان سەرچاوەدا باسی لێوە کراوە . ئەگەر چی ئەمان ناتوانن کەسێکی وەک ترۆتسکی کۆیان بکاتەوە وگروپێک یا رێکخراوێک دروست بکەن کە ساڵێکیش بخایەنی.

لە هەمان سەرچاوەکەی لینین دا لە لاپەرە ٥٧دا هاتووە دەڵێت" لە سەرەتای ساڵی ١٩١٤دا سۆشیال دیموکراتەکانی لاتفی لەو گروپە بە فەرمی کشانەوە ،سۆشیال دیموکراتەکانی پۆلەنیەکان پەشیمان بوونەوە لە بەشداری کردن لەو گروپەدا ، تروتسکی بە نافەرمی کشایەوە کە خۆی سەرکردەی سەرەکی بوو تێدا وە هەستا بە پێکهێنانی گروپێکی تر کە تایبەت بوو بەخۆی لە برۆکسل لە تەموزی ساڵی ١٩١٤ لە پاش ئەنجامدانی کۆنفرانسێک کە کاوتسکی وفاندرفلدە و کۆمیتەی تەنفیزی سوشیالیستی نێو نەتەوەیی بەشداریان تێدا کرد ئەم گروپەش هەر بە دژایەتی کردنی ئێمە پێک هات ناوی گروپی (برۆکسل) بوو. "

ئاکامی ئەو هەوڵ وتێکۆشانەی ئەو تاقمە ودەستانە لە ڕوسیا بە کوێ گەیشت پێم وایە ئێمەش هەروا دەبێ ، ئەگەر هەڵسوڕاوانی کۆمۆنیزمی کرێکاری جیددی وشێلگیر بن وەک بەلشەفیەکان .
کۆمۆنیزمی کرێکاری کە درێژ کراوەی خەتی بەلشەفیزمە ئەمڕۆ تاکتیکی خۆی بە ڕۆشنی بەیان کردووە کە ڕیفراندۆمە بۆ چارەسەری کێشەی خەڵکی کوردستان وە کاری بەرنامەیی خۆی ئەنجام دەدات کە لە ناو بەرنامەکەی "یەک دونیای باشتردا" هاتووە ،(وەک ئە و تاقمە ودەستە و کەسانە نیە کە بێ بەرنامەن) بەڵام بە هیچ جۆرێک خۆش باوەڕی نیە بەو دەسەڵاتەی کە ئێستا لە پشت ئەو ڕیفراندۆمەیە وە هیچ جۆرە ڕێکەوتنێکی سیاسی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی کوردستان (هەروەک ئەوکەس ودەستە وتاقمانەی چەپ لە دژی کۆمۆنیزمی کرێکاری پروپاگەندەی بۆ دەکەن) نەکردوە بەڵام دەخالەت دەکا لەو ڕیفراندۆمەدا وەک ئەوەی کە مافی خەڵکی کوردستانە بۆ چارەنوسی خۆی وە ئەم دەخالەتەشی بەم شێوەیە و جیا لە حیزبەکانی دەسەڵات هەر لە بەر نەبوونی خۆش باوەریەتی پێ یان ونەبوونی متمانە یە پێیان ودەیەوێ ڕێگا بگرێ لەوەی ئەم دەسەڵاتە ڕیفراندۆمەکە بەمەبەستی خۆی بە کار بێنێ بەڵکو دەبێ بە خواستە سەرەکیەکە بێت کە ڕزگار بونی خەڵکی کوردستانە لە کێشەیەکی سەد ساڵەی خۆی .

سەردار عەبدوڵا حەمە
٢٨/٨/٢٠١٧

وتووێژی نامق هەورامی لەگەڵ فاتح شیخ

لەسەر ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و عێراق
ئەم وتووێژە مانگی یەکی ٢٠٠٧ ساز کراوە و مانگی مارسی ٢٠٠٧ لە گۆڤاری هەرێم لە هەولێر چاپ کراوە (زیاتر لە دە ساڵ لەمەوبەر).
ئێستا کە تەنگوچەڵەمەیەکی نوێ لە نێوان کۆمەڵگای کوردستان و دەسەڵاتی بەغدادا سەری هەڵداوەتەوە، بە موناسیبی ئەزانم جارێکی تر بڵاو بێتەوە.
فاتح شێخ
١/٩/٢٠١٧…..

وتووێژی نامق هەورامی لەگەڵ فاتح شیخ
لەسەر ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و عێراق
(مارسی ٢٠٠٧ لە ڕۆژنامەی هەرێم لە هەولێر چاپ کراوە)
فاتح شیخ ناوێکی دیاری نێو بزووتنەوەی چەپی ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستانە و خودان بیروبۆچوونی تایبەتە لەمەڕ ڕووداوە سیاسییەکانی سەر گۆڕەپانی ڕۆژهەڵاتی ناوین. فاتح سەرەتا بە شیعر دەستی پێکردووە بە ناوی (چاوە) زۆرێک لە شیعرەکانی کراونەتە سروود بەڵام وەک خۆی دەڵێت: خۆشبەختانە زوو وازم لێهێناوە. ساڵانێک لە نێو حزبی کۆمۆنیستی کارگەریی ئێران (کۆمەڵە) چالاکی نواندووە، ئێستاش بەرپرسی مەکتەبی سیاسی حزبی کۆمۆنیستی کارگەریی (حیکمەتیستە). بۆ گفتوگۆ لەمەڕ ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئەوەی ئەمڕۆ لە عێراق ڕوو دەدات ئەم دیمانەیەم لەگەڵ بەڕێزیاندا ساز کرد.
نامق هەورامی
namqhawramy@hotmail.com

(ئەم دیمانەیە مانگی یەکی ٢٠٠٧ ساز کراوە و مانگی مارسی ٢٠٠٧ لە ڕۆژنامەی هەرێم لە هەولێر لە چاپ دراوە)
***

پرسیار/ ئەمریکا لە ڕۆژھەڵاتی ناوەڕاستا سیاسەتی سەربازی لەبری ھێزی دیبلۆماسییەت بەکار دێنێت، ئێستە ئەوە بوەتە قەیرانێکی گەورە بۆ ئەمریکا وبەرەو فەشەلی دەبات، پێشتر جەنەراڵێکی سەربازی وەک کۆڵن پاوڵ و ئێستاش خانمێکی وەک کۆندالیزا رایس، کە زۆرتر میلیتاریانە بیر دەکاتەوە نەک وەک دیبلۆماتکارێک، ئەمەش فاکتەرێکی گرنگی ئەو قەیرانەیە کە ئەمریکای تێکەوتووە، ھێزی دیبلۆماسی یان دیبلۆماسیەتی ھێز؟ کامیان بەکەڵکی ئەمریکا دێن لەم بارودۆخەدا ھەڵیان بژێرێت؟

فاتح شێخ:

قەیران و بەرەوفەشەلچوونی ستراتێژی میلیتاریستی ئەمریکا لە عێراق، ڕاستیەکی ئاشکرایە کە عالەم باسی دەکات. شکستی سەرۆک بووش و حیزبەکەی لە ھەڵبژاردندا، ئاکامی فەشەلیان لە عێراقدا بوو. دەسەڵاتدارانی ئەمریکا، بە ئیدارە و بە کۆمارخواز و دێمۆکراتەوە، بە دوای ڕێگایەکدا بۆ دەرباز بوون لەو قەیرانە وێڵن و ھێشتاش لەسەر شتێکی ڕوون ساغ نەبوونەتەوە. گرووپی بەیکر- ھەمیڵتن و ڕاپۆرتەکەی بەڕێگەیەکی ئاشکرای ئەم فەشەلھێنانەیە و ھاوکات ھەوڵدانێکە بۆ چارەسەر کردنی. بەڵام ڕاپۆرتی بەیکر- ھەمیڵتن، لەجیاتی ڕێ نیشاندەر بێ، خۆی بوەتە سەربار و سەرێشەی زیاتر و قەیرانەکەی قووڵتر کردوەتەوە. بە شوێن بەڵاوبوونەوەی ئەو ڕاپۆرتەدا سەرلێشێواوییەک بە زەقی بە ڕوخساری ڕابەری سیاسی ئەمریکا و ھاوپەیمانانیەوە دیارە. ناتوانن دوو ھەنگاو ئەولاتری بەر پێی ئێستایان ببینن. باریان وەھا لە ئاڵۆزاوە کە بووش تەرجیحی دا لایەنی ئەحتیات بەر نەدات و ڕاگەیاندنی "ستراتێژی نوێ"ی خۆی بە عێراق، تا دوای پشووی سەری سال و دەسبەکار بوونی دێمۆکراتە سەرکەوتوەکان دوا بخات. ئەو "ستراتێژی نوێ"یەش کە سەرەنجام ڕایگەیاند، بە پێچەوانەی عینوانەکەی، لە ئاستی ئاڵوگۆڕێکی ستراتێژیکدا نییە، کۆمەڵێک قەرارات و ئیجرائات و ئیتیجاھاتە لە چوارچێوەی ھەمان ستراتێژی میلیتاریستی کۆنی فاشیلدا لەگەڵ چەن خاڵێک لە ڕاسپاردەکانی گرووپی بەیکر- ھەمیڵتن وەک گۆڕینی دەستوور و ئیھمالی فیدراڵی و شتی تر کە دواتر دەمەوێ سەر باسیان.
فەشەلھێنان و سەرلێشێواوی گشتگری ئەمریکا و ھاوپەیمانانی، بەشایەکی لە ئاستی سیاسەتی جیھان و ڕۆژھەڵاتی ناوەڕاستدا پێکھێناوە و بواری بە زۆرێک ڕەوت و لایەنی جۆراوجۆر کردوەتەوە کە ئەڵتەرنەتیقی خۆیان بێننە مەیدان و ھێزی پێ کۆ بکەنەوە. بەمەش لە

ئاکامدا کێشەکان بەرینتر و قووڵتر دەبنەوە.

لە ئاستی جیهاندا یەکێتی ئەورووپا، لە ئێستادا بەتایبەت تەوەری فەرەنسا – ئیتالیا – ئەسپانیا، هەروەها ڕووسیا و چین خەریکن خەتی خۆیان لە مەداری ستراتیژی ئەمریکا دوورتر دەخەنەوە و هەوڵ دەدەن بۆشایی حاسل لە قەیرانی ستراتێژی ئەمریکا پڕ بکەنەوە. جگە لە جموجووڵەی تازەی فەرەنسا و ئیتالیا لە لوبنان و فەلەستین، بووش پێشنیاری ئانجێلا مێرکل سەرۆک وەزیری ئەڵمانیای بە دەسبەکار کردنەوەی لوجنەی چوارلایەنەی ئەمریکا، ئەورووپا، ڕووسیا، UN لەسەر کێشەی فەلەستینی قبوول کرد. ئەوەک کە چوار ساڵە بە خەیاڵی یەکلایەنە پڕۆژەی "ڕۆژ هەڵاتی ناوەڕاستی گەورە"! بەرەتە پێش، ئێستا ناچارە ئەورووپا و ڕووسیا لە کێشەی فەلەستیندا بەشدار بکات و هەرچەن هێشتا بەشدار کردنیانی لە کێشەی لوبنان و عێراقدا ڕەت کردوەتەوە بەڵام دواتر لەوانەیە ناچار بە ئەوەش قبووڵ بکات. ئەمە حاسڵێکی تری قەیرانی ستراتیژی ئەمریکایە و گرفت ئەوەیە کە بەمەش کێشەکان چارەسەر نابن، ئاڵۆزتر دەبن.

لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لە لایەک سەربزواندنی بەهەڵپەی هێزەکانی ئیسلامی سیاسی دەبیندرێ، لە کۆماری ئیسلامی ئیران و القاعدە و گرووپە میلیشیاکانی عێراقەوە تا حیزبوڵڵای لوبنان و حەماس، لەولاش وەخەکەوتنەوەی ڕەوتی جەربەجەری ناسیۆنالیزمی عەرەب و دەوڵەتە عەرەبەکان، کە هەرتک لای ئەم جموجووڵانەش مەری بەرزەخ و بۆشایی سیاسی ئێستای پێوەیە.
سەرجەم ئەم دیاردانە دەلالەت لەوە دەکەن کە قەیرانی ستراتێژی ئەمریکا ئاڵوگۆڕێکی جیهانی گرنگ بەدوای خۆیدا دێنێ، هەر لە ئێستاشەوە پێوە دیارە کە دەبێتە خاڵێکی وەرچەرخان و سەرەتای کۆتایی سەردەمێک کە بە شەڕی ۱۹۹۱ی خەلیج دەستی پێ کردوە. ئەمە بەو مانایە نیە کە چاوەڕوان بین وەزعەکە باشتر بێ، زۆر لەوانەیە کە بۆ ماوەیەک لەمەش کە هەیە خراپتر بێ.

بەڵام ئەم ئاستە لە باس و وردبوونەوە هێشتا هەر ئاستی فەکت و دیاردە ڕۆژانەکانە کە بینینیان بە هەموان ئاسانە و ڕەنگە تا ڕادەیەکیش چونیەک بێ. گرنگتر بینین و تێگەیشتنی ئەو ڕەوەندە بنەڕەتی و بەردەوامانەیە کە لە پشتەوەی دیاردەکانن و ڕەوتی ڕووداوەکان دیاری دەکەن. لەم ئاستەدا ئیتر ڕا و بۆچوونەکان زۆر لێک جیا دەبنەوە. بۆ وێنە ڕا و بۆچوونی من لەگەل زۆربەی ئەوانەی تا ئێستا لە میدیای کوردی زمان دیومن جیاوازە. بۆیە داوا لە خوێنەران دەکەم بە کراوەیی سەرنجی بۆچوونە جیاجیاکان بدەن. ئەوەی

ئەم ڕۆژانە پێویستە، پێ چەقاندن لەسەر قەناعەتەکانی پێشوو نییە، کراوەیی و سەرلەنوێ هەڵسەنگاندنەوەی قەناعەتەکان بەپێی تایبەتمەندی هەلومەرجە تازەکان. لە کوردستان ئەوەی زۆر پێویستە پێداچوونەوەی ڕەخنەگرانەیە بە ئەزموونی شانزە ساڵ دەسەڵات و کێشەی دەسەڵاتی دوو حیزبی سەرەکی کوردایەتیدا، لە بەر ڕۆشنایی هەڵوێست و سیاسەتی ئێستایاندا بەرامبەر بەو ئاڵوگۆڕانە کە لە عێراق و ناوچە و جیهاندا بەدی دەکرێ. بەتایبەت نەوەی نوێ، گەنجان و خوێندکاران، کە بە شەوق و وردبینی بە وەڵامی ئەو پرسیارانە دەگەڕێن کە زەینیان دەوروژێنن، جێی خۆیەتی بەرامبەر بە ڕوانگە باوەکان، بایەخ بە ڕوانگەی ڕادیکال و مارکسیست بدەن بۆ لێکدانەوە و تێگەیشتنی ئەو ئاڵۆزیانە کە میلیتاریزمی ئەمریکا بە جیهان و ناوچەکە و عێراق و کوردستانی ناوەتەوە.

ستراتێژی ئەمریکا بەدوای ڕووخانی سۆڤیەت و نەمانی سیستەمی دوو بلۆکی جیهانیدا، لەسەر بناغەی میلیتاریزم و شەڕئەنگێزی بینا کراوە، نەک هەر بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەڵکوو بە جیهان بەگشتی. لە چوارچێوەی ئەم ستراتێژییەدا، سیاسەتی سەربازی بەردەوام جڵەوی دیپلۆماسی بەدەستەوە گرتووە و بەسەریدا زاڵ بووە. بۆ ئەمریکا دیپلۆماسی بەشێکە لە شەڕ و لە ستراتێژی میلیتاریستی لە ژێر ناوی: “زەربەی پێشگیرانە” pre-emptive strike دا بەتایبەت لەم ساڵانەی دواتردا دیپلۆماسی بۆ ئەمریکا قەت ئەڵتەرنەتیڤی سیاسەتی سەربازی نەبووە بەڵکوو پەیڕەو و تەواوکەری بووە. لە زۆربەی کێشمەکێشەکاندا، ئەمریکا هەتا بۆی لوابێ دەستی بۆ دیپلۆماسی و ڕێگای سیاسی نەبردووە.
پیشانگای هەرە زەقی ئەم ستراتێژییە، شانۆی خوێناوی عێراقە. ئەمریکا گوێی نەدایە دژایەتی یەکپارچەی ئەنجومەنی ئاسایش، گوێی نەدایە بەرینترین ئەعتیراز و نارەزایی مێژووی بەشەر لە پانزەی شوباتی ٢٠٠٣دا، پشتی لە سەرجەم رێگا سیاسییەکان هەڵکرد و هێرشی سەربازی بۆ سەر عێراق هەڵبژارد. ئەو کارەش ئەم کارەساتەی لە کەوتووەتەوە کە عالەم دەیبینێ: ماڵوێران کردن و خەڵتانی خوێن کردنی جەماوەری بەرینی خەڵک، بووژاندنەوەی ئیسلامی سیاسی و ناسیۆنالیزمی عەرەب، چاندنی تۆوی چەندبەرەکی مەزهەبی و قەومی و ڕق و شەڕ و کوشتاری بێ ئەوپەڕ، لە ئەنجامیشدا ئەو قەیرانە کە خۆی و هاوپەیمانانی تا ئەژنۆ تێی چەقیون.
ئەنجومەنی ئاسایش و سەرجەم سیستەمێک کە پێی دەڵێن “کۆمەڵگای نێودەوڵەتی”! تا ئەو کاتە بۆ ئەمریکا جێی ڕێزە کە هەرچی ئەو قەراری لەسەر داوە بۆی مۆر بکا. زۆر جار بۆی کردووە. هەر جارێکیش

نەیکردبە، ئەمریکا گوێی نەداوە و لەسەر کرداری میلیتاریستی خۆی پێی چەقاندوە. بەمەش گەلێک گیروگرفت و سیناریۆی خویناوی لەملاولای دونیا خولقاندوە.

هۆی هەڵبژاردنی ستراتێژی میلیتاریستی لەلایەن ئەمریکاوە چیە؟ ئەم ستراتێژیە، سەربەخۆ لە قوپکەی سەرشانی ژەنەراڵ کۆلین پاول و بیرکردنەوەی میلیتاریانەی کۆندەلیزا ڕایس و کاراکتەری شەخسی بووش و مەیلی فیکری نئۆکۆنسەرڤاتیڤەکان، بەرهەمی پێویستی ئەم سەردەمەی بورژوازی ئەمریکایە بۆ ئەوەی باڵادەستی خۆی بەسەر دونیادا بسەپێنێ. مەبەست دەسبەسەرا گرتنی زۆرترین بەش لە سەروەت و سامانی حاسل لە چەوسانەوەی چینی جیهانی کرێکارە، بۆ خۆی، لە ڕکابەری لەگەڵ ڕەقیبە جیهانیەکانیدا کە بریتین لە: یەکیەتی ئەورووپا و رووسیا و ژاپۆن و چین و هیند و لە پلەی خوارتردا چەن بلۆکەکی ناوچەیی وەک کۆماری ئیسلامی و ئیسلامی سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراست و وڵاتانێک لە ئەمریکای لاتین.

ئەمریکا، وەک وڵاتەکی ئەمپریالیستی گەورە و پێشکەوتوو لە باری سەرمایە و تەکنۆلۆژیەوە، لەم سەردەمەدا پێویستی بەوەیە و دەیەوێ کە سەرکردایەتی خۆی بە زۆری چەک بەسەر باقی جیهاندا بسەپێنێ. بۆچی بە زۆری چەک؟ چونکە ناتوانێ بە یارمەتی باڵادەستی ئابووری خۆی، ئەو سەرکردایەتیە بەسەر ڕەقیبەکانیدا دابین بکا. دەمێکە ئابووری ئەمریکا لە هی بەشێکی زۆر لە ڕەقیبەکانی لەدواترە. بەڵام هێزی سەربازیی ئەمریکا لە سەرووی هەموویانەوەیە. ئەمریکا دەیەوێ بە زەبری خاڵی بەهێزی سەربازی، خاڵی لاوازی ئابووریە بەجێماوەکەی قەرەبوو بکاتەوە و باڵادەستی خۆی بسەپێنێ، بەشکەم بتوانێ لە خیلالی دە – بیست ساڵەدا بە یارمەتی باڵادەستی سەربازی سەرەنجام باڵادەستی ئابووریش دەس بخاتەوە.
دوای ڕووخانی سۆڤیەت و نەمانی سیستەمی دوو بلۆکی جیهانی، بەشاییەک لە سەرووترین ئاستی دەسەڵات لە دونیادا پێک هات. لە سەردەمی باڵاترین ئاستی جیهانی بوونی ئابووری سەرمایەداریدا (globalisation)، کە هەر ڕووداوەکی گرنگ لە هەر شوێنەکی دونیا کار دەکاتە سەر ئابووری و سیاسەتی باقی دونیا، بەشایی دەسەڵات ڕێی بەندە و دەسبەجێ بانگی هێزەکی گەورە دەکات وەڵامی پێ بداتەوە و پری بکاتەوە، ئەو کاتوساتە جگە لە ئەمریکا هیچ هێزێک ئامادە نەبوو ئەو بەشاییە پر بکاتەوە. لە جەنگەڵستانی ململانەی دەسەڵات لە سیستەمی سەرمایەداریدا، بورژوازی و دەوڵەتی ئەمریکا (بە کۆمارخواز و دێمۆکراتەوە) بە مافی بە گەزافی خۆیان دەزانی کە پاش

نەمانی سۆڤیەت، ئەمریکا ببێتە تاقەسواری تاقانەی دونیا و هەول بدا ئارایشی سیاسی و نێودەوڵەتی سەرانسەری دونیا بە پێوەری قازانج و بەرژەوەندی خۆی دابرێژێتەوە، بەجۆرێک کە تێیدا سەروەری و باڵادەستی سیاسی و سەربازی دەوڵەتی ئەمریکا و لە ئەنجامیشدا باڵادەستی ئابووری بورژوازی ئەمریکا، هەتاهەتا بەرهەم بێتەوە و تەئمین بکرێ. ئەم ستراتیژیە ناو نرا "نەزمی نوێی جیهانی" و سەرەتاش زۆربەی دەوڵەتە ئەمپریالیستەکان ئەم دەوری سەرکردایەتییان بە ئەمریکا سەلماند، بە پێی ئەو قەناعەتە کە ئەگەرنا تەکەولەکەی جیهانی و کەس لە کەسی بێ سنوور، پەراوپەری دونیا دادەگرێ.

دواتر لە لایەک دەرکەوت کە بۆ ئەمریکا، ئەو ستراتیژیە میلیتاریستییە بەو جۆرە کە بیری لێ دەکردەوە ناچێتە پێش، لەولاشەوە رەقیبە جیهانییەکانی رۆژ بە رۆژ دەهاتنە پێشتر. ئەم دوو رەوتە باڵانسەکەیان گۆری و وایان کرد کە رەقیبەکان چیتر مل بە سەرکردایەتی تاقانەی ئەمریکا نەدەن و لە سەرکردایەتی سیاسی و سەربازی جیهان و لە ئارایشی نێودەوڵەتیدا داوای بەشی زۆرتر بکەن. دژایەتی هەموو دەوڵەتە گەورەکان (جگە لە بەریتانیا) بەرامبەر بە پلانی ئەمریکا بۆ شەر لە عێراق، خاڵێکی وەرچەرخان بوو لە گۆرانی باڵانس لە ناو دەسەڵاتە ئەمپریالیستەکاندا و لە پرۆسەی شەرەنگێزی ئەمریکادا بۆ داسەپاندنی باڵادەستی خۆی. رەقیبان و موخالیفانی سەرکردایەتی تاقانەی ئەمریکا، وتیان فەرموو بە بێ مەری ئێمە شەری عێراق بکە، با بزانین بە کوێ دەگەی!
ئێستا ستراتیژی میلیتاریستی ئەمریکا (بە رابەری نئۆکۆنسەرڤاتیڤەکان) لە بونبوستێکی کوشندە چەقیوە. لە ئاکامدا سەرجەم ڕەقیبە جیهانی و ناوچەییەکانی سەریان بەرز کردوەتەوە و هەست دەکەن نۆرەیان هاتوە گورزی خۆیان بوەشێنن، بەشی زۆرتر بە خۆیان بەدەس بێنن و بەرژەوەندی جیاوازی خۆیان بچەسپێنن. لە ناوخۆی ئەمریکاشدا دێمۆکراتەکان لە پال ئەوەدا کە هەوڵ دەدەن قازانجی گشتی ئەمریکا بپارێزن و رێگا بە دەرباز بوونی هێزەکانیان لە عێراق بدۆزنەوە (راپۆرتی بەیکەر- هەمیڵتۆن)، لە درێژەی سەرکەوتنیان لە هەڵبژاردنی ئەخیردا (نۆڤەمبری ٢٠٠٦) هەوڵ دەدەن پۆستی سەرۆکایەتیش لە چنگ کۆمارخوازان دەر بێنن. هەرتک ئەمانەش دەبێ شانبەشان لە پرۆسەیەکی کەمتر لە دوو ساڵدا بچنە پێش.

بە هەموو حیسابێک دوو ساڵی داهاتوو چارونووسی ستراتیژی میلیتاریستی ئەمریکا لە جیهان و دەسەڵاتی کۆمارخوازان لە ناوخۆی

ئەمریکادا دیاری دەکات. بووش چلۆن رامسفیڵدی کردە قوربانی بۆ سووک کردنی باری بونبەستە سەربازیەکەی، ئەمجارەش بە گۆڕینی جان ئەبی زێد و جۆرج کەیسی و خەلیلزاد و بە قبووڵ کردنی برێک لە پێشنیارەکانی گرووپی بەیکر- هەمیڵتن وا دەنوێنە کە خەریکە "ئاڵوگۆڕ" پێک دەنێ! لە هەمانکاتدا هەول دەدات بە ناردنی بیست و یەک هەزار و پێنسەد سەربازی تر جۆرێک لە "سەرکەوتن" بە ستراتێژی میلیتاریستی تۆمار بکا. ئەم پلانەی دەسبەجێ لە لایەن دێمۆکراتەکانەوە بە توندی ڕەت کراوەتەوە.
ئەوەی بووش دەیەوێ چی بکا شتێکە و راستیەکان چی بە سەردا دەسەپێنن شتێکی ترە. لە دوو ساڵەی داهاتوودا فشار لەسەر بووش تادێ قورستر دەبێ. ئیختیاری ئیدارەی ئەمریکا وەک جاران هەر سیاسەتی سەربازیە و دیپلۆماسیش هەر لە خزمەت میلیتاریزمدا دەبێ، بەمەش وەزعی عێراق و قەیرانی ئەمریکاش تادێ خراپتر دەبێ. لەوانەیە فشاری راستیەکان ئەمریکا ناچار بکا مل بە هیندێ رێگای سیاسی بدا. ئەمە بە تایبەت بە ئیسرائیل، هاوپەیمانی ژمارە یەکی ئەمریکا لە ناوچە، کە شەڕی لوبنانی دۆڕاندووە و لە درێژەدانی کوشتار و داگیرکاری لە فەلەستینیش خێری نەدیوە، زۆرتر چاوەروان دەکرێ. بەڵام وا پێ دەچێ کە سەرجەمی قەیرانەکە ساڵەی داهاتووش هەر بەرینتر و ئاڵۆزتر دەبێتەوە.

پرسیار /ئەمریکا لەپاش شۆڕشی گەلانی ئێران واتە نزیکەی ۲۷ ساڵە نەیتوانیوە شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ ئێراندا بدۆزێتەوە، کە لەسیاسەتدا بەرژەوەندیەکان لە ئایدۆلۆژیا گەورەترن، لەبەرامبەردا ئێران لە جیهانی ئیسلامیدا توانی رێگەی گەشەسەندنی دیموکراسیەت بگرێت وەک ئەوەی لە پاکستان و ئەفغانستان و ئێران و لوبنان و زۆر جێگەی تردا ئەو کارە بکات و بەمەش دیموکراسیەتی ئەمریکا لە ناوچەکەدا شکستی هێنا ، بۆچونتان لەو بارەیەوە؟

فاتح شێخ:

گرفتی ستراتێژی و سیاسەتی ئەمریکا بەرامبەر بە ئێرانی پاش شۆڕشی ۱۹۷۹، زۆر واوەتر و درێژماوەتر و جەوهەریترە لەوە کە بە ئاسانی بۆی چارەسەر بکرێ. گرفتەکە لەوەدایە کە ئەمریکا و باقی دەوڵەتە گەورەکانی ڕۆژئاوا، کاتێک بەیان دەرکەوت کە ڕژێمی شا پێشی شۆڕشی جەماوەری پێ ناگیرێ و ڕووخانی مسۆگەرە، لە کۆنفرانسە بەدناوبانگەکەی "گوادیلۆپ" دا بڕیاریان دا کە بە پێشگرتن لە هاتنەسەرکاری حوکمەکی شۆڕشگێر و چەپ، دەس بدەنە ژێرباڵی خومەینی و ڕەوتی ئیسلامی. ئەمە ستراتێژی و سیاسەتی ئەمریکا و سەرجەم

ئەمپریالیزمی ڕۆژئاوا بوو بەرامبەر بە سۆڤیەت. ئەوەندەش لە ئارایشی ئەوکاتی ئۆپۆزیسیۆنی ڕژێمی شا و هێزە سیاسییەکانی ساحەی شۆڕشی ئێران بە ئاگا بوون، نەیانخوێندبووەوە کە خودی سۆڤیەت و "چەپ"ی سەر بە سۆڤیەت هەرتک دەچنە پال خومەینی و هەول دەدەن بارودۆخەکە بە ئاقاری خەتی "دژی ئەمریکا" و "دژی ڕۆژئاوا" و "دژی ئەمپریالیست"دا بەرن کە ئەودەم لە "دونیای سێهەم" باو بوو وە بەپێی هەلومەرجی سەردەمیش سەر بە سۆڤیەت بوو.

تەنیا لە شۆڕشی ئێرانیشدا نەبوو کە ئەمریکا و ڕۆژئاوا بە هۆی دژایەتی کوێرانە لەگەڵ شۆڕش و چەپ و ڕکابەری ئایدیۆلۆژیک بەرامبەر بە سۆڤیەت، چوونە پاڵ بزووتنەوەی ئیسلامی. لە ئەفغانستانیش ئیسلامییەکانیان بەرامبەر بە سۆڤیەت پڕچەک و تەیار کرد، لە فەلەستینیش حەماسیان بەرامبەر بە فەتح و هێزە سیاسییەکانی بزووتنەوەی فەلەستین قوت کردەوە. لە جەزایریش و شوێنی تریش کردیان. سەرجەمی ئەو کارانە، بەتایبەت یارمەتیدانی ئیسلامی سیاسی بە گەیشتن بە دەسەڵات لە وڵاتێکی گرنگ و ستراتیژیکی وەک ئێراندا، بۆچوونێکی هەرە چەوتی "جەنگی سارد"ی بوو کە لەوانەیە لە ڕوانگەی خۆیانەوە وەک تاکتیکی کاتی و سیاسەتی ڕۆژ چاویان لێ کردبێ، بەڵام دەرکەوت کە چەند ئاسان بوو دەرگای قوتوولەی مار و دووپشک بکەنەوە، داخستنەوەی سەدان قات سەخڵەت و لە ئیمکان بەدەر بوو. ئیسلامی سیاسیان لە دژی چەپ و ئازادیخوازی عیلمانی، بەهێز کرد و بەریان دایە گیانی کۆمەڵگا، دواتر لێیان بوو بە ڕەقیب و ئەوەتا ئێستاکە داوای بەشە دەسەڵات و بەشە تاڵانیان لێ دەکات و نە دەتوانن باشاری بکەن، نە تەنانەت بەیان کۆنترۆڵ دەکرێ. لە عێراقیش هەر تووشی ئەو ئاکامە ئێستەمە هاتوون.

بەڵام ئەمە کە دەڵێی: "لە بەرامبەردا ئێران لە جیهانی ئیسلامیدا توانی ڕێگەی گەشەسەندنی دێموکراسییەت بگرێت … و بەمەش دێموکراسییەتی ئەمریکا لە ناوچەکەدا شکستی هێنا"، جێگای قسەیە. ئەگەر مەبەستت لە دێموکراسی "هەڵبژاردن"ەکانی ڕژێمی ئیسلامییە، ئەو کارە بەدەر لە پەردەپۆشی ئیستیبداد و سەرەڕۆیی و سەرکوت و کۆنەپەرستی هیچی تر نییە. ڕژێمی ئیسلامی ڕۆژ و شەو لە بواری سیاسی و فەرهەنگی و گوزەران و هەستان و دانیشتندا پێشی هەناسەدانی ئازادانەی خەڵکی گرتووە، کۆمۆنیستەکانی کۆمەڵکوژ کردووە، ژنانی لە هاووڵاتی پلە سێ خوارتر و بێمافتر کردووە. ئینجا بە خەڵک دەڵێن هەڵبژاردنە وەرن "دەنگ" بدەن! لە دونیای واقیعدا بە زۆری چەک نەبێ و لە پاڵ چەکیشدا بە زەبری مێشک شوشتنەوە نەبێ، هیچ

هاووڵاتییەک ئەمڕۆ ئەم جۆرە هەڵبژاردن و دەنگدانە بە "ماف" حیساب ناکات!
لە ئێرانی ژێر حوکمی ڕژێمی ئیسلامیدا و لە عێراق و پاکستان و ئەفغانستان و زۆر شوێنی دونیادا بە هەڵبژاردنی لەم چەشنە دەڵێن دێموکراسی! دیاری دێموکراسی ئەمریکاش بە "ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە" لەمە زیاتر نییە. بۆیە ئەمریکا بە کایەی "دێموکراسی" ناتوانێ بەرنگاری کۆماری ئیسلامی بێتەوە. ئەو سیناریۆ خوێناوییەش کە لە عێراق لە سێبەری شەڕ و داگیرکاریدا بەرپایە و پێی دەڵێن "پڕۆسەی دێموکراسی" هەر عەینی شتە. ئەم بێمافییە شیاوی خەڵکی شەریف و ئازادیخواز نییە و هەرگیز بەو بیچمە لە دێموکراسی دل خۆش ناکەن! خەڵکی ئازادیخواز ناچارن بۆ گەیشتن بە ئازادی و مافی ئینسانی شیاوی خۆیان، لەسەر تیکۆشانی خۆیان بۆ ڕێچکەی پێچەوانەی ئەو پڕۆسەیەدا سوور بن.

پرسیار/ دوای ڕوخانی دیواری بەرلین هاوکێشەکان گۆڕان و چەمکی جیاکردنەوە باشترین ڕێگەچارەیە بۆ حەلی کێشە ئیتنیکییەکان و ئەمەش لە بۆسنیاو یوغوسلافیا سەرکەوتوبو ، بۆ کێشەی کوردیش وای نابینن کە کورد ئەگەر لە عەرەب و فارس و تورک جیابێتەوە ڕەنگە چەوسانەوە کەمترو زەمینەی ئازادی فراوانتر بێت؟

فاتح شێخ:

پێشتریش لە هەر کوێ قازانجی ئەمپریالیستەکان خواستبێتی، سیاسەتی جیاکردنەوە بە مەبەستی چکۆلە کردنەوەی وڵاتانی نەیاری خۆیان لە ئەجێندایاندا بووە. بە پێچەوانەش لە هەر کوێ قازانجیان نەیخواستبێ دژایەتی هەموو جووڵانەوەیەکی مافخوازانەیان کردووە و بە گورزی "جودایی خوازی" بەرنگاری بوونەتەوە. نموونەش کەیسی کێشەی کوردە لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە نە ئەمریکا و نە باقی دەوڵەتانی ئەمپریالیست، قەت دانیان نەناوە بە مافی خەڵکی ناوچە کوردنشینەکانی ئەو وڵاتانە دا بە دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی خۆیان.
جگە لەوە، با ڕوون بێ، کێشەی کورد کێشەیەکی سیاسییە، کێشەی ئێتنیک نییە. ئەم کێشەیە لەسەر ئەوە نییە کە گوایە "کورد" دەیەوێ لە "عەرەب و فارس و تورک" جیابێتەوە بە ئەوەی "ڕەنگە چەوسانەوەی کەمترو زەمینەی ئازادی فراوانتر بێت"! سەرچاوەی کێشەی کورد لەوەدایە کە دەیان ساڵە ڕژێمە سەرەڕۆکان لە تورکیا و ئێران و عێراق و سووریا، یەک لە دوای یەک، لە پێناو زال کردنی بێمافی و چەندبەرەکیی بەسەر چینی کرێکار و کۆمەڵانی خەڵکدا و لە هەڵوێستی

ناسیۆنالیزم و شۆڤینیزم و باڵادەستی قەومیەوە خەڵکی ناوچە کوردنشینەکانیان داوەتە بەر سەرکوت و کوشتار و کۆمەڵکوژی و قەت ڕۆژێک لە ڕۆژان لە کۆمەڵگەدا وەک هاووڵاتی یەکسان چاویان لێ نەکردوون. لە ڕوانگەی هەڵوێستی ئازادیخوازانەی چینی کرێکار و کۆمەڵانی خەڵکەوە، وەڵامی کێشەی سیاسی کورد و چارەسەری کارساز و عادیلانەی ئەم کێشەیەش هەر دەبێ وەڵام و چارەسەرێکی سیاسی بێ. لە هەرکام لەو وڵاتانەدا مافی مسۆگەری خەڵکی ناوچە کوردنشینەکانە کە لە ڕێفراندۆمێکی ئازاددا دەنگ بدەن بەوە کە ئایا دەیانەوێ جیا ببنەوە و دەوڵەتی سەربەخۆ پێک بێنن یا وەک هاووڵاتیانی خاوەن مافی یەکسان لە چوارچێوەی ئەو وڵاتە و ئەو دەوڵەتەدا بمێننەوە و هاوژینی دڵخوازانە هەڵبژێرن. جیابوونەوە ئەڵبەت شەرت نیە کە حەتمەن چەوسانەوە کەمتر بکات و زەمینەی ئازادی فراوانتر بکات! جیابوونەوە تەنیا یەک کێشە چارەسەر دەکات: کێشەی میللی، کە مانای پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆیە و بەس! ئەو دەوڵەتە سەربەخۆیەش بە پێی خەسڵەت و بەرژەوەندی چینایەتی خۆی دەتوانێ زەمینەی ئازادی فراوانتر بکات یا نەکات، چەوسانەوە کەمتر بکاتەوە یا نەکاتەوە. بەڵام جیابوونەوە و پێکهێنانی دەوڵەت یا مانەوە بە مەرجی زەمانەتی یەکسانی ماف لەگەڵ باقی هاووڵاتیان، لانیکەم ئەو خەڵکە لە چنگ یەک جۆر ستەم و بێمافی ڕزگار دەکات: کە ئیتر بە بەنە و بیانووی "کوردزمان" بوونەوە، ناکەونە ژێر ستەم و سەرکوت و کوشتار و کۆمەڵکوژی. ئەمەش هەنگاوێکی سیاسی گەورەیە بەرەو پێش.

پرسیار / لە وتارێکدا ڕاڵف پیتەرس بەناوی Blood Boarder داوای کوردستانێکی سەربەخۆ دەکات ئێوە ئەم مەسەلەیە چۆن دەبینن؟

فاتح شێخ:

ئاگادار نیم ڕاڵف پیتەرس چی وتوە و چلۆن داوای کوردستانێکی سەربەخۆی کردوە. لە هەر حاڵدا ئەمە باسێکی سیاسیە، ڕاستەوخۆ لە هیچ ئایدیۆلۆژی و ئامانج و ئارەزوویەک نایەتە دەر، بەڵکوو دەبێ لەگەڵ هەلومەرجی سیاسی موشەخەس تێهەڵکێش بکرێ. بەم پێیە کاتێک کەسێک باسی "کوردستانێکی سەربەخۆ" دەکات دەبێ بە موشەخەسی بە وڵاتێک و سەردەمێک و هەلومەرجێکی سیاسی دیاریکراوەوە ڕەبتی بدات. کەوایە زۆر تەبیعیە کە ئەم باسە تەعبیری جۆراوجۆری لێ بکرێ. تەنانەت لە ناو ڕیزی ئەحزاب و شەخسیاتی سیاسی ناسیۆنالیزمی کورددا کە هەمیشە خۆیان بە کێشەی کوردەوە پێناسە کردوە و هەرکام خۆیان بە تاقە خاوەنی تەبیعی و تاقە وەدیهێنەری ئامانجی"کوردستانێکی سەربەخۆ" لە قەڵەم دەدەن، چەندەها دیدگا و

ڕا و بۆچوونی جیاواز لەسەر کوردستانی سەربەخۆ یا پێوەستەی وەدیهاتنی، وجوودی هەیە.
من کۆمەنیستم و بۆ چارەسەر کردنی کێشەی کورد، وەک پێشتریش باسم کرد، ئەوەم پێ باشە لە هەر یەک لەو وڵاتانەی کێشەی کوردی تێدایە، ڕێگا بە دانیشتوانی ناوچە کوردنشینەکان بدرێ کە لە ڕێفراندۆمێکی ئازاددا دەنگ بدەن کە ئاخۆ دەیانەوێ لەو وڵاتە جیا ببنەوە و دەوڵەتێکی سەربەخۆ پێک بێنن، یا وەک هاووڵاتیانی خاوەن مافی یەکسان، لە چوارچێوەی ئەو وڵاتە و ئەو دەوڵەتەدا بمێننەوە.
بەمجۆرە دیارە دەنگی زۆربەی ئەو خەڵکە دەیبڕێتەوە کە لە ڕێفراندۆمەکەدا بەشدارییان کردوە. ئاکامی دەنگدان دەبێ بەڕەسمی بناسرێ و بەرامبەر بە هەر چەشنە تەعەدایەکی ئەحتیمالی لە لایەن دەوڵەتی ناوەندی یا دەوڵەتانی دراوسێوە دیفاعی لێ بکرێ. دیسانیش دیارە کە لە هەر هەڵومەرجێکی سیاسی موشەخەسدا ئەحزاب و کەسایەتیە سیاسیەکان، بە خەڵک دەڵێن کە دەنگ بە جیابوونەوە بدەن یا بە مانەوە. ئەمە هەڵوێستێکی سیاسیە و ڕاستەوخۆ لە ئایدیۆلۆژی هەڵناهێنجرێ.
ئێستا لە کوردستانی عێراق هەر دوو حیزبی دەسەڵاتدار لەگەل ئەوەشدا کە ڕادەگەیەنن کە سەربەخۆیی بە مافی خەڵکی کوردستان دەزانن، بەڵام لە حاڵی حازردا جیابوونەوە بە موناسیب نازانن و هەڵیان نەبژاردوە. ئەمە هەڵوێستێکی سیاسیە و دەکرێ لەگەڵی َبی یا لەدژی بی. لە هەمان کاتدا بەشداربووانی ئەو ڕێفراندۆمە نارەسمیە کە لە پەراوێزی “هەڵبژاردن”ی ساڵی پاردا بەڕێوە چوو، بە ڕێژەی سەرووی ٩٨% دەنگیان بە سەربەخۆیی داوە. ئەم ڕێژە باڵایە بە شێوەیەکی ڕەمزیش بە نیشانی داوە کە هەڵوێستی جەماوەر و هەڵوێستی ئەحزابی دەسەڵاتدار لە مەسەلەی سەربەخۆیی، لێک دوورن. ئەم لێک دوور بوونی هەڵوێستە بێگومان مانایەکی تری نیە جگە لە دوور بوونی قازانجی واقیعی جەماوەر لە قازانج واقیعی ئەحزابی دەسەڵاتدار لە مەسەلەی سەربەخۆییدا. هەر ئەمەش هۆی ئەوەیە کە سەرەڕای ئیمزای نزیک بە دوو ملیۆن هاووڵاتی بە پشتیوانی لە ڕێفراندۆم و سەربەخۆیی، ئەحزابی دەسەڵاتدار تا ئێستا نەچوونەتە پای ڕێفراندۆم، لەحاڵێکدا ڕێفراندۆم و راپرسی تاقە ڕێگای ئاسایی و یاسایی و بەڕەسمی ناسراوە لە ئاستی جیهانیدا بۆ چارەسەری کێشەی میللی وەک کێشەی کورد. هەروەک لەم ساڵانەشدا لە لایەن UN ەوە لە تیمووری ڕۆژهەڵات بەڕێوە برا و لە ئەنجامی دەنگدانی زۆربەدا، سەربەخۆیی ئەو وڵاتە بەدی هات.

بۆ کوردستانی عێراق، من لەگەڵ ئەوەدام کە دەسبەجێ ڕێفراندۆم بکرێ

و لایەنگری دەنگدان بە جیابوونەوەشم. چونکە لام وایە لە شانزە ساڵی ڕابردوودا کوردستانی عێراق بە کردەوە لە عێراق دابڕاو بووە و بووەتە کۆمەڵگایەکی تەواو جیاواز. ئەم ڕەوتی جیاوازییە لە پاش جەنگ و داگیرکاری ئەمریکا و ڕووخانی ڕژێمی بەعسیشدا، ڕووی لە کزی نەناوە بەڵکو هەتا هاتووە بەرینتر و قووڵتر بووەتەوە. تایبەتمەندیەکان و جیاوازیەکانی کوردستانی عێراق لە چاو باقی ناوچەکانی عێراق، لە بوارەکانی ئابووری و سیاسی و ئیداری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگیدا هەر لە زیاتر بووندایە. لکاندنەوەی هەرێمی کوردستان بە حکوومەتی بێ سەرەو بەرەی بەغداوە، بە بێ پرس بە دانیشتوانی ئەم کۆمەڵگایە و بە پێچەوانەی ویست و ئیرادەیان، هەڵەیەکی سیاسی گەورە و غەدرێکی زۆر ئاشکرا بوو، زۆریش ڕوون بوو کە سەرکەوتن بەدەس ناهێنێ. دوای ئەم ئەزموونە سەرنەکەوتووە و دوای ڕاپۆرتی بەیکر- هەمیڵتن، زۆرتریش ڕوونە کە ڕەسمیەت پێدانی ئەم سەربەخۆییە دیفاکتۆیە لە ڕێگای رێفراندۆمەوە، هەم ڕیگاچارەیەکی واقیعی و کارساز و عادلانەیە و هەم ویستی جەماوەری فراوانی خەڵکی کوردستانە.

بۆ کوردستانی ئێرانیش ڕێفراندۆم لە ناوچە کوردنشینەکان بە ڕیگاچارەی واقیعی و کارساز و عادلانە دەزانم و لە حاڵی حازردا لایەنگری دەنگدان بە جیابوونەوە نیم، چونکە ڕێفراندۆم تەنیا لە حاڵەتی لاچوون یا بەرەو لاچوونی ڕژێمی ئیسلامیدا جێبەجێ دەکرێ، لەو حاڵەتەدا ئەگەر مافی یەکسان وەک باقی هاووڵاتیان لە لایەن دەوڵەتی مەرکەزیەوە بە دانیشتوانی ناوچە کوردنشینەکان گەرەنتی بکرێ (کە دەبێ هەوڵی تەواوی بۆ بدرێ) مانەوە لە چوارچێوەی ئەو وڵاتەدا و هاوژینی لەگەل باقی خەڵکی ئێران زیاتر لە جیابوونەوە بە قازانجی خەڵکی ناوچە کوردنشینەکانە. دیارە بە گۆڕانی هەلومەرجی سیاسی، لەوانەیە پێویست بکات هەڵوێستی سیاسیم بەرامبەر بە دەنگدان بە جیابوونەوە یا مانەوە بگۆڕدرێ. ئەوە شتێکی جیاوازە.

بۆ چارەسەری کێشەی کورد لە وڵاتانی تر، جگە لە دیفاعی ئوسووڵی لە مافی رێفراندۆم، ئێستا هەڵوێستێکی دیاریکراوم لەسەر جیابوونەوە یا مانەوە نیە و بە حاڵی حازریش هەڵوێستی دیاریکراو بە پێویست نازانم. بۆ وێنە جێگای پرسیار و جێگای لێکۆڵینەوەی سیاسی – ژئۆپۆلیتیکی بەدوور لە تەعەسوبی ئایدیۆلۆژیکی کە: ئاخۆ قازانجی درێژخایەنی خەڵکی ناوچە کوردنشینەکانی تورکیا زۆرتر لەوەدایە کە هاووڵاتیانی خاوەن مافی یەکسان بن لە تورکیایەکی ئەندامی یەکیەتی ئەرووپادا یا لەو وڵاتە جیا ببنەوە و دەزی دەوڵەتی سەربەخۆ بۆ خۆیان هەڵبژێرن؟ ئەمە بە ڕای من مەسەلەیەکی کراوەیە.

بەم جۆرە بەچوونی گشتی من لەسەر “کوردستانێکی سەربەخۆ”، بە تەنیا هەڵوەستی ئایدیۆلۆژیک دیاری ناکرێ و نابڕێتەوە. ئەمە مەوزووعێکی سیاسییە و هەڵوەستی سیاسی دەخوازێ، ئەویش بەندە بە هەلومەرجی سیاسی موشەخەسەوە کە لە هەر وڵاتێک و هەر سەردەمێک، یا بە عام و لە ڕووی ئوسوولییەوە، چ هەڵوەستێک لە بارەیەوە دەگیرێ.

پرسیار / لە پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورەدا کە ئەمریکا بانگەشەی بۆ دەکات و ئەوەی لەبەرچاوانە کە لەبری دیموکراتیزەکردنی ناوچەکە دیکتاتۆرییەت و بەرەڵایی سیاسی بەرهەم دێت و خودی ئەمریکاش ناتوانێت دەسکاری ڕەوشەکە بکات چونکە هەر جۆرە دەسکارییەک وادەکات کە سەلەفییەکان جڵەوی دەسەڵات بگرنە دەست وەک ئەوەی لە میسردا بە نمونە دەبینرێت کە دەسکاری ڕژێمی موبارەک ناکرێت لەترسی ئیخوانەکان هەربۆیە ئێستا ئەمریکا بیر لەوەدەکاتەوە لەناوچەکەدا نەدەرێت نەک بیباتەوە.

فاتح شێخ:

ئەوەندەی پرسیارەکە لەسەر پڕۆژەی “ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە”یە ئێستا قەزیەکە پێچەوانە بوەتەوە. بووش بیەوێ و نەیەوێ پڕۆژەی “ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە” چوەتە لاوە. ئەساسی ئەو پڕۆژەیە لەسەر ئەو خۆشخەیاڵیە و ئەو وەعدەی بووش دامەزرابوو کە “پڕۆسەی دێمۆکراسی” لە عێراق سەر دەکەوێ و دەبێتە نموونە بۆ باقی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست! لە پشت ئەو دروشمە بریقەدارەشەوە، مەبەستی واقیعی لە پڕۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە ئەوە بوو کە هەر دەوڵەتێکی نەیار و ناحەزی ئەمریکا لەو ناوچەیە، وەک دەوڵەتی سەدامی لێ بەسەر دەهێنرێ و “پڕۆسەی دێمۆکراسی” لە چەشنی ئەمەی ئێستای عێراقی بەسەردا دەسەپێنرێ!

بووش و ئیدارەکەی بە بیانووی ئەوە کە: ڕێگای دێمۆکراسی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە عێراقدا گوزەر دەکا، مەسەلەی فەلەستینیان بەجارێ وەلا نا و دەستی ئیسرائیلیان بۆ سەرکوت و کوشتاری هەمەڕۆژەی خەڵکی فەلەستین ئاواڵە کرد. ئێستا تەنی بلێری گەورە هاوپەیمانی بووش ڕێک بە پێچەوانە دەڵێ: ڕێگاچارەی قەیرانی عێراق لە ناوخۆی عێراق نیە بەڵکو بە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەتایبەتیش بە چارەسەری کێشەی فەلەستیندا گوزەر دەکا! تەنی بلێر بەرامبەر بە پڕۆژەی “ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە”ی ئەمریکا، ناوی بیرۆکەی خۆی ناوە: “ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەگشتی” (Middle East The Whole)!! ئەڵبەت ڕەنگە کەس نەزانێ جیاوازی ناوەڕۆکی ئەو دوو ڕستەیە چیە! بەڵام هەمووان

دەزانن کە لە سەر عەرزی ڕەق مانای ئەوەیە "پڕۆسەی دێمۆکراسی" لە عێراق فاشیلە و ئەمریکا و بەریتانیا و باقی دەوڵەتانی ئیمپریالیست دەبێ کێشەی فەلەستین ببڕنەوە ئەگەرنا ئیسلامی سیاسی لە عێراق و لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، جێگایان پێ لێژ دەکات! پرسیار تەنیا ئەوەیە کە ئاخۆ ئیسرائیل بە چارەسەری کێشەکە و قبووڵی دەوڵەتی سەربەخۆی خاوەن مافی کامل بۆ فەلەستین ڕازی دەبێ یان نا؟ لە حالەی حازردا بەداخەوە چارەنووسی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە بازنەی خوێناوی شەڕی ئەمریکا و ئیسرائیل لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا دەخولێتەوە. لەم بەرزەخ و بەشاییە سیاسییەدا ڕەوتی جۆربەجۆری ناسیۆنالیزمی عەرەب و دەوڵەتە عەرەبەکانیش وەخۆکەوتوونەتەوە بەڵام ناسیۆنالیزمی عەرەب و دەوڵەتە عەرەبەکان ئەوەندە گەندەڵ و کۆنەپەرست و سەر بە ئیمپریالیست و تێکەڵ بە ئیسلامن کە زەحمەتە بتوانن وەک ئەڵتەرنەتیڤێک بەرامبەر بە ئیسلامی سیاسی بە گۆڕینی وەزعەکە بە قودرەتەوە ئیبراز بن. ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەم قۆناغەدا بۆ ئەوەی لەو بازنە خوێناوییە دەرباز بێ، پێویستی بە ئیبراز بوونی تەوژمێکی سیاسی کۆمەڵایەتی ڕادیکال و قودرەتمەندە لە کۆمۆنیزم و چەپ و عیلمانییەت و ئازادیخوازی و لایەنگری لە یەکسانی ژن و پیاو.

ستراتیژی ڕژێمی ئیسلامی ئێران و سەرجەم تەیارەکانی بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی، ئەوەیە لە هەنگاوی یەکەمدا بەسەر عێراقدا زال بن و جێ بە ئەمریکا لێژ کەن، دواتر بە حوکمی زال بوونیان بەسەر دوو وڵاتی ستراتیژیکی ناوچەکەدا گشت ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بکەنە پێگەی خۆیان، ببنە هێزێک لە هاوکێشەی جیهاندا، ئایدیۆلۆژی و سیاسەت و فەرهەنگی ئیسلامی بکەنە بەشێک لە سەرخانی ئایدیۆلۆژیک – سیاسی دونیای هاوچەرخ و خۆشیان ببنە جەمسەرێکی بەهێزی ئەو دونیایە. ئەمە ستراتیژییەکی واقیعی نیە. موجازەفاتی ڕەوتێکی کۆنەپەرست و گەندەڵە و حاسڵی لۆمپەنیزمێکە لە کۆمەڵگای سەرمایەداری گلۆبالی ئەمڕۆدا کە لە سێبەر و زەلکاوی میلیتاریزم و کۆنەپەرستی سیاسی و گەندەڵی پارازیتانەی ئیمپریالیزمی سەردەمدا پەڕوباڵ و مەجالی پەلوەشاندنی پەیدا کردوە. ئەمریکا وەک زلهێزی یەکەمی ئیمپریالیزمی پاش ڕووخانی سۆڤیەت، بەردەوام بە میلیتاریزم و کۆنەپەرستی سیاسی و گەندەڵی پارازیتانەی خۆی، کۆنەپەرستی و گەندەڵی و لۆمپەنیزمی ئیسلامی بەرهەم دەهێنێتەوە، بەڵێ قەت ناتوانێ بە دەستی خۆی ڕیشەکێشی بکات. بەمجۆرە کۆنەپەرستی و تیرۆریزم و ئاڤانتووریزمی سەرجەم بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی، بە هەموو ڕەوتەکانیەوە، دەتوانێ دواڕۆژی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە سەدەی بیست

و یەکدا بەرەو دوا، بەرەو بەربەرییەتییەکی ڕووت و گەمی خوێنەکی ئەوپەڕی نادیار بکێشێتە دواوە.

لەبەرەوەیە کە من دەڵێم کۆمۆنیزمەکەی کۆمەڵایەتی و بەرپرس، کۆمۆنیزمی چینی کرێکاری هاوچەرخ کە بە حوکمی جێگاوڕێگای ئەبژێکتیڤی خۆی وجوودێکی گلۆبال و پێشکەوتوو و ئازادیخواز و دژبە سەرمایە و دژبە ئیمپریالیزم و دژبەدینە، لە مەیداندایە و لە توانایدا هەیە کە لە دوو وڵاتی ئێران و عێراق ببێتە بەدیلی دەسەڵاتی میلیتاریستی و گەندەڵی ئیمپریالیزم و ببێتە لەمپەر و ڕووخێنەری کۆنەپەرستی و گەندەڵی و لۆمپەنیزمی ئیسلامی و بیخاتە هەزیمەت و ڕیشەکێشی بکات.
بە دوور لە پڕۆپاگەندە بە حوکمی لێکدانەوەی کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەبژێکتیڤ، ڕام وایە کۆمۆنیزم و چەپ و ئازادیخوازی و عیلمانیەت و حەرەکەی یەکسانیخوازی ژن و پیاو لە ئێران و عێراق، لە جەنگەی ئاڵوگۆڕی سیاسی پڕگوڕوتاوی ئەم دوو وڵاتەدا توانای ئەوەیان هەیە کە بە یەکگرتوو کردن و هێنانە مەیدانی ڕیزی کۆمەڵایەتی بەرین و بەهێزی کرێکاران و ژنان و لاوان، دواڕۆژێکی باشتر بە ئەم بەشە گرنگە لە ژئۆپۆلیتیکی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست وەدی بێنن، ئاسۆی داهاتوویەکی ڕوون بە ڕووی ئەم ناوچەیەدا بکەنەوە و کۆتایی بە زیاتر لە سەدەیەک دوژمنایەتی بێنن کە بەهۆی کێشە و ململانێی دەوڵەتانی ئیمپریالیست و دەستوپێوەندەکانیان لە لایەک و ڕەوتە ئیسلامی و ناسیۆنالیستە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکە لە لایەکی ترەوە، لە نێوان دانیشتووانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و خەڵکانی وڵاتانی پێشکەوتووی رۆژئاوادا پێک هاتوە.

پرسیار/ لەکۆی ئەم هاوکێشە ئاڵۆزانەدا بارودۆخی عێراق چۆن دەبینن، ئەی سەرکردایەتی سیاسی کوردستان چی بکات باشە؟

فاتح شێخ:
لە پاش ڕووخانی سۆڤیەتەوە ستراتێژی میلیتاریستی ئەمریکا فاکتەرێکی گرنگ بوە لە هەموو ئاڵوگۆڕە جیهانیەکاندا و بەو پێیەش کاریگەری بوە لەسەر ئاڵوگۆڕە ناوچەییەکان و تەنانەت ئاڵوگۆڕی ناوخۆیی وڵاتاندا. کاتێک باس لە بارودۆخی عێراق بێ، پێویستە حیسابێکی تایبەتی تر بۆ کاریگەری ستراتێژی میلیتاریستی ئەمریکا لە هەموو حەقدە ساڵی ڕابردوودا بکرێ. لە ئاداری ٢٠٠٣ بەم لاوە، ئیتر شەڕ و سیاسەتی ئەمریکا بوەتە فاکتەری ژمارە یەک لە ئاڵوگۆڕەکانی ناوخۆی عێراقدا. بەمجۆرە فەشەلهێنانی ستراتێژی میلیتاریستی ئەمریکا لە عێراق، ئەمڕۆ سەرەکی ترین فاکتەری

بارودۆخی عێراقە.

ڕاگەیاندنی سەرۆک بووش لە ١١ی مانگدا (١١/١/٢٠٠٧) کورتەیەک لە دوا هەوڵەکانیە بۆ نەجاتی ستراتێژی میلیتاریستی ئەمریکا. ئەویش وەک گرووپی بەیکر- هەمیڵتن، دانی ناوە بە فەشەلهێنانی پڕۆژەکەیان لە عێراقدا. بەڵام وەک چاوەڕوان دەکرا هەر پێدادەگرێ لەسەر درێژەپێدانی ئەو ستراتێژیە میلیتاریستیە و وەعد دەدا کە هەر جۆرێک بێ سەرکەوتنێکی بۆ دەستەبەر دەکات! ئاشکرایە کە هەلومەرج بۆ سەرکەوتنی پڕۆژەی ئەمریکا لە عێراق زۆرلە جاران دژوارتر و نالەبارترە! نە ناردنی هێزی سەربازی زیاتر، نە فشار و هەڕەشە لەسەر مالیکی دادی نەجاتی ئەمریکا لە گێژاوی عێراق نادات. شکستی “ستراتێژی نوێ”ی بووش، هەر لە ئێستاوە دیارە. باری گرانی ئەم شکستەش وەک هەمیشە ڕاستەوخۆ بەسەر خەڵکدا دەشکێتەوە و ئەمن و ئاسوودەییان بۆ ناهێڵێتەوە. ئێستا لە عێراق لە چەندین جەبهەدا شەڕ و تیرۆر و شەڕی ناوخۆیی شانبەشان لەئارادایە و نیشانەیەکیش لە هەور بوونەوەیان بەدی ناکرێ. تەنانەت زۆر ڕێی تێ دەچێ لە پال شەڕی سەکتە ئیسلامیەکاندا شەڕی قەومیش (بۆ نموونە لە کەرکووک) بقەومێ. سەرباری ئەمانەش شکستی ئەمریکا دەستی کۆماری ئیسلامی ئێرانی بۆ تێکدانی زیاتری ژیان و ئاسایشی خەڵکی عێراق ئاواڵەتر کردوە. هەروەها مەیدان بۆ دەستێوەردانی باقی وڵاتانی دراوسێ بەردەوام زیاد دەکات و بەمەش وەزعەکە ئاڵۆزتر دەبێ.

ئیشارەی سەرۆک بووش بە پێویستی ئیسلاحی دەستوور و ئیهمال کردنی فیدراڵی لە قسەکانیدا نیشانەیەکی ترە لە فەشەلی پڕۆژەی فیدراڵی. لانیکەم لەم بەشەدا ڕاسپاردەکانی گرووپی بەیکر- هەمیڵتن لە گوێ گیراون! پێشتریش بێسەمەر مانەوەی سەفەری بەرپرسانی باڵای هەرێمی کوردستان بۆ بەغدا نیشانی دابوو کە پەیوەندێکی ڕوون و ڕەوان لە نێوان هەرێمی کوردستان و حکوومەتی بەغدادا نیە و ئەوەندەش کە لە قسەدا هەبێ، لە کردەوەدا کار ناکا. لە ڕاستیدا پڕۆژەی لکاندنەوەی کوردستان بە ئیدارەی بەغداوە فەشەلی هێناوە. دیارە بە هۆی بێدەسەڵاتی حکوومەتی ناوەندیەوە ئێستا زەمینەی تێکهەڵچوونی سەربازی لە ئارادا نیە. بەڵام گیروگرفتی بوودجە و سووتەمەنی و کارەبا و دەرمان و بۆمبی تەوقیت کراوی مادەی ١٤٠ و زۆر شتی تر دەتوانێ کێشەی زۆر و پڕمەترسی لێ بوەشێتەوە کە لێرەش، هەروەک دەبینرێ، هەر بەسەر ژیانی جەماوەردا دەتلێتەوە.
ئەم ڕاستیانە بوونەتە هۆی ئەوە کە جارێکی تر مەسەلەی چارەنووسی سیاسی هەرێم لە زەینی خەڵکانێکدا کە هەست بە دڵنیایی لە دواڕۆژی

سیاسی خۆیان لە چوارچێوەی بارودۆخی مەوجووددا ناکەن، بەرجەست□ ب□و□تەوە. ئەمە سەرلەنوێ تا قیکردنەوەیەک دەنێتەوە بەردەم سەرکردایەتی سیاسی هەرێم و هەرتک حیزبی بەشداری دەسەڵات و هەموو حیزب و لایەنێکی سیاسی کە وەڵامی پێ بدەنەوە.

بێگومان لە کاتێکدا عێراق و کوردستان بەناو پڕۆسەی ئاڵوگۆڕی زۆر گرنگ و چارەنووسسازدا تێدەپەڕن، لە کاتێکدا سەرۆک بووش ناچارە “ستراتێژی نوێ” دا بڕێژێ، ئیتر هیچ ستراتێژیەک و هیچ سیاسەتێک و هیچ قەناعەتێکی پیشوو بۆ پشت پێ بەستنی قەتعی نابێ و پێویستە بکەوێتە بەر پێداچوونەوە و لێکدانەوەی تازە. بێگومان سووتەمەنی و کارەبا و خانوو و پاراستنی گوزەران لە گرانی و نەبوونی و هتد هەموو گرنگن، مافی سەرەتایی خەڵکن، لەسەر دەسەڵاتە کە بە تێروتەسەلی دابینیان بکات، یان لانیکەم بەرامبەر بە خەڵک بەردەوام وەڵامدەر بێ. بەڵام لەگەل هەموو ئەمانەشدا و لە سەرووی هەموویانەوە، مافی خەڵکە بۆ دەربڕینی ئازادانەی دەنگی خۆیان لەسەر چارەنووسی سیاسی کۆمەڵگاکەیان لە ڕێفراندۆمێکی ئازاد و چاودێریکراودا.

***

کە “ستەمی میللی” کۆتایهات ئایا پێویست بە ڕیفراندۆم و جیابونەوەی کوردستان ناکات؟

لەگەڵ هاتنە پێشەوەی پرسی ڕیفراندۆم، تێڕوانین و لێکدانەوەیەکی زۆر هەڵە سەبارەت بە ستەمی میللی و مەسەلەی میللی و پەیوەندی ئەم دوانە لەگەڵ یەکتر لە ناو قسەکەران وشر□ق□ک□رانی ئەم پرسە و بەتایبەتیش بەشێک لە چەپدا پەیدابوە و ئەمەش کراوەتە بیناویەکی سیاسی بۆ ئەوەی ڕیفراندۆم و پێکهاتنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ بۆ کوردستان ڕەت بکەنەوە و ب□ پێویستی نەزانن.

ئەوە ڕاستە کە ئێستا لە هەرێمی کوردستاندا ستەمی میللی وەک ستەم لەسەر خەڵکی کورد نەماوە و دەسەڵاتی کوردی و ناسیونالیزمی کورد و

حیزبەکانی دەسەڵاتدارن و خەڵکی کوردزمان دەچەوسێننەوە و دزی و تاڵانی دەکەن، ئەم واقعیەت و ئاڵوگۆڕە سیاسیانە توانیویەتی تا ڕادەیەکی زۆر کۆتایی بە ستەمی میللی لەسەر خەلکی کورد بهێنێت لە هەرێمی کوردستاندا بەڵام نەیتوانیوە کۆتایی بە "کێشەی ستەمی میللی کورد" بهێنێت وەک کێشەیەکی سیاسی کە پێویستی بە وەڵامە لە ناوچەکەدا.

ئەم "ستەمی میللیە" بە درێژایی چەندین دەیە لە پلە دوویی و چەوساندنەوەی میللی خەڵکی کورد، بەتایبەتی خوێنڕێژی، ماڵوێرانی، ئەنفال، تەعریب، ڕاگواستن، کیمیاباران و سەرکوتی سیاسی خەڵکی کورد بەهۆی کوردبونیانەوە، بەمەش کێشەیەکی دروست کردوە بەناوی "کێشەی میللی کورد" و ئەم کێشەیەش تا ئێستا بەچارەسەرنەکراوی ماوەتەوە. ئۆتۆنۆمی یا فیدڕالیزمی قەومی نێوان هەرێمی کوردستان و حکومەتی ناوەندی ڕێگاچارەی ناسیونالیستەکان بوو بۆ چارەسەری ئەم کێشەیە، بەڵام مێژوو وە واقعی سیاسی وکۆمەڵایەتی ئەوەی نیشاندا کە ئەم فیدرالیزمە قەومییە نەک هەر چارەسەری ئەم کێشەیەی نەکرد بەڵکو بە تەواوی گەیشتە بنبەست و ئەوەندەی تر ئەم کێشەیەی قوڵتر کردەتەوە و خودی حیزبە ناسیونالیستیە کوردیەکانیش دان بەو شکست وبنبەستەدا دەنێن.

پەیوەندی نێوان "ستەمی میللی" و "کێشەی میللی کورد" پەیوەندیەکی ماتماتیکیانە نییە کە ئەگەر "ستەمی میللی" نەما ئەوا ئۆتۆماتیکی "کێشەی میللی کوردیش" نامێنێت! یان ئەگەر "ستەمی میللی" هەبوو ئەوە هەر دەبێت "کێشەی میللیش" هەبێت، کێشە سیاسی وکۆمەڵایەتیەکان ماتماتیکیانە لێکنادرێنەوە. "ستەمی میللی" لەسەر خەڵکی کورد بەهۆی مێژویەکی خوێناوی و کارەساتبار کە ڕویداوە برینێکی قوڵی سیاسی وکۆمەڵایەتی لەم وڵاتەدا لە نێوان خەڵکی کورد وعەرەبدا زماندا دروست کردوە بەناوی "کێشەی میللی کورد" لە ناوچەکەدا کە تا ئێستا بەچارەسەرنەکراوی ماوەتەوە و ناسیونالیزمی کورد و ناسیونالیزمی شۆڤێنی و ئیسلامی شیعی و سونی عەرەب لە پیناو هێشتنەوە و بەهێزکردنی دەسەڵاتیاندا ڕۆژ بەڕۆژ قوڵتر وبەرفراوانتری دەکەنەوە.

لەزۆر ناوچە و ولاتدا "ستەمی میللی" لەسەر بەشێک لە خەڵکی ئەو ولاتە هەیە بەڵام ئەم ستەمی میللیە نەبۆتە ڕێگر و کێشەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی کە پێویست بە وەڵام و چارەسەر بکات بەڵێ ئەگەر لە هەر ئاڵوگۆڕێکی سیاسیدا ئەم ستەمی میللیە کۆتایهات ئەوا شتێک نییە و نامێنێتەوە بە ناوی "کێشەی میللی" ک پێویستی بە چارەسەر و

وەڵامی سیاسی هەبێت. بۆ نمونە لە وڵاتی ئێران ستەمی میللی لەسەر عەرەبەکان، بلوجەکان و ئازەریەکان و چەندان پێکهاتەی تر هەیە بەڵام هیچ یەک لەمانە نەبونەتە کێشەیەکی سیاسی کە ببنە رێگر لەبەردەم خەباتی جەماوەری ئەو بەشە لەخەڵک بۆ بەدەستهێنانی مافەکانیان وەک ئەوەی کە “ستەمی میللی” لەسەر خەڵکی کورد دروستی کردوە لە ناوچەکەدا، هەر بۆیە ئەم “کێشەی ستەمی میللی کوردە” کە “ستەمی میللی” دروستیکردوە و لە دوای خۆی بەجێیهێشتوە پێویستی بە چارەسەر وەڵامی سیاسی هەیە.

چارەسەری واقعی و ئازادنەی ئەم کێشەیەش “کێشەی میللی کورد” لە ئێستادا تەنها بە بەرپاکردنی ڕیفراندۆم و گەڕانەوەیە بۆ ڕای ئازادانەی خەڵک و بڕیاردانیانە لەسەر ئەوەی کە جیادەبنەوە و دەوڵەتێکی سەربەخۆ پێکدەهێنن یان ئەوەتا لە چوارچێوەی عێراقدا دەمێنەوە بە مافی هاوڵاتیبونی یەکسانەوە. بەڵام بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی سیاسی و حوکمڕانی ئێستای عێراق وهێزهاوسەنگی نێوان جەماوەری زەحمەتکێش و ماهیەتی دەسەڵاتدارنی حاکم و دەسەڵاتداریەتی حکومەتێکی ئیسلامی و شیعی و فاشیستی لە بەغدا، لە ئێستا و ئایندەیەکی نزیکدا دامەزراندنی حکومەت ودەوڵەتێکی مەدەنی و سکیۆلار کە لەسەر بنەمای هاوڵاتی و هاوڵاتیبونی یەکسان لە ڕوی سیاسی وئابوری و کۆمەڵایەتی وفەرهەنگییەوە مامەڵە لەگەڵ هەموو پێکهاتەکانی عێراقدا بکات مەحاڵە، بۆیە نزیکترین و ئاسانترین ڕێگە لە ئەمرەدا بەرپاکردنی ڕیفاندۆمێکی ئازاد و جیابونەوەی کوردستان و پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆیە.

هیوا ئەحمەد

٣٠/٨/٢٠١٧

دوای ساڵێک کەیسی وەداد حسەن یەکلایی نەکرایەوە… شوانە حەسەن

ئەبوبەکر

.

ڕۆژنامەنووسان دەکرێتەوە و، کەیسەکانیان لەلایەن دادگاکانەوە وندەبێت، ناتوانرێت بمانگەیەنێتە ئەو بڕوایەی بڵێین: پشت بەستن بە یاسا بۆ یەکلایکردنەوەی کەیسەکان، هەڵەیەکی گەورەیە. بەیاننامەی فراکسیۆنە پەرلەمانییەکان و، دروستکردنی لیژنەی دەسەڵات، چاوەڕوانی ئەنجامێکی دڵخۆشکەری لێناکرێت.

ئەزموونمان لەگەڵ ئەم دەسەڵاتە ئازادی کوژ و کورد کوژە، تێیگەیاندین لیژنەکان و بەیاننامەکان و ئیدانەکردنەکان، نەیتوانی هیچ یەک لەو تاوانانە ئاشکرابکات دژی رۆژنامەنووسان و ئازادییەکانی تاکی کورد کراوە. کوشتنی ڕۆژنامەنووسان زنجیرەیەک کوشتنە لە شوێنێکدا دەست پێدەکات و کۆتاییەکەی دیار نیە. ئەم زنجیرە کوشتنە بەو شێوە چەتەییەی دەسەڵات، بڕوایەکە لە ناو بیرکردنەوەی دەسەڵاتدا هەیە. بێگومان ئەوانەی ئەم کارانەیان لێدەوەشێتەوە، بریتین لەو هەرچی و پەرچیانەی، هیچ خەونێکی گەورە، هیچ فەرهەنگێک و کلتورێکیان نیە. لە بێ فەرهەنگی و بێ کلتوریدا دەبنە پاسەوانی سیستەمە داپڵۆسێنەرەکان. هەمیشە ئەم هەرچی و پەرچی یانە دینەمۆیەکی بەهێزن بۆ برەودان بە سیستەمە سەرکوتکەرەکان. ئەوانە بەشێکی ناو کۆمەڵگەن و لە ئاستی خوارەوەن و شتێکیان نیە لەدەستی بدەن. لە بێ فەرهەنگیدا تەواوی ئەو کارە نامرۆڤانانە دەکەن پێیان دەسپێردرێت و دەبنە دەردێکی کوشندە بۆ کۆمەڵگە و، پارێزەری سیستەمە بیمارەکان.

ئەمڕۆ ساڵیادی کوشتنی وەداد حوسێن ە کوشتنی (وەداد) بەو شێوە دڕندانەیە، هەرگیز بە دەستی کەسانێک نەکراوە خاوەن فەرهەنگ و کلتوربن. بەدەستی ئەو هەرچی و پەرچی یانە کراوە کە بێ فەرهەنگن و، پارێزەری سیستەمێکی بیمارن. ئەو هەرچی و پەرچییانە مەترسیەکی گەورەن بۆ فەرهەنگ و کلتوری کۆمەڵگە، لەهەمان کاتدا [illegible] بەوەفاکانی سیستەمە مەترسیدارەکانن. تیرۆرکردنی رۆژنامەنووسێک بەو جۆرە، لەلایەن کەسی ئاساییەوە ئەنجام نادرێت، لەلایەن هەرچی و پەرچییەکانەوە ئەنجام دەدرێت.

من و هەندێ ڕۆژنامەنووسی تری هاوڕێم ساڵی پاریش نەمان وت با لیژنەیەک بۆ یەکلایکردنەوەی ئەم کەیسە دابنرێت، چونکە بروامان بەو

پند روسییک دت: “هرکارک ویستت سرنگرت، لیژنی ب دابن.” لیژنکان چاوروانی یلاکیکردنوی کیسکانیان لناکرت و، کیسکان ونددکن. بیانمانی فراکسینکانیش تنها وک هوستک وردگرین. دادگاکانیش جگای بوا نین و، ناتوانن سربخیی خیان بپارزن. کوای ک هقی کوشتن شو دندانکی ئو رژنامنووس یکلایی دکاتو؟

ل ئستادا پویستو لو (پکک) بکین و بپرسین: ئایا ئو رژنامنووس ک سر ب دزگاکانی ئوان بوو، ولائیشی ب ئوان بوو، کوشتنی بو جر جگای بدنگیی لای ئو هز؟ دبت ئو هز بهر شوک بوو هقی ئو رژنامنووس وربگرتو. بکوژکانی ئو رژنامنووس، ک بریتین ل کمک هرچی و پرچی و، شوازی کوشتنکی هرچی و پرچی بوونیان دردخات، شاینی ئون لسر کوشتنی ئو رژنامنووس لم کمگی دوربخرنو و رگایان پندرت، لوزیاتر ژینگی ئم کمگ لبر خاتری پاراستنی دساتکی بیمار پیس بکن.

ئیتر بس دوای سالک ل تیررکردنی وداد حوسن ئگر پکک چیتر بدنگ ببت، سبی همان ئو گنجانی لو سنوور بروایان ب ئازادی هی و، ولائیان ب دسات نی، تووشی همان دخ دبنو. بروای تواوم بو هی، پویست پکک ب شویکی ژد هقی (وداد) بسنتو چیتر چاونی دادگا نکات. ئیدی ئو شتان لم هرم مانایان نماو. ناشکرت پکک وک هز ترسنککانی باشور بدنگ بت و هروا رووداوکی خمهاور بسریدا تپت. ئوانی (وداد)یان بو شوازدندی کوشت، شاینی ئون ژیانیان ل بسنرتو.

ژنامنوس : شوان حسن ئبوبکر